

FFI RAPPORT

TERROR MOT DRIKKEVANN - En oversikt over terrorgruppers' interesse for å ramme offentlig vannforsyning

LIA Brynjar, NESSER Petter

FFI/RAPPORT-2003/01919

FFISYS/828/161.1

Godkjent
Kjeller 22. oktober 2003

Jan Erik Torp
Forskningsjef

**TERROR MOT DRIKKEVANN - En oversikt over
terrorgruppers' interesse for å ramme offentlig
vannforsyning**

LIA Brynjar, NESSER Petter

FFI/RAPPORT-2003/01919

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT
Norwegian Defence Research Establishment
Postboks 25, 2027 Kjeller, Norge

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT (FFI)
Norwegian Defence Research Establishment

UNCLASSIFIED

P O BOX 25
 NO-2027 KJELLER, NORWAY
REPORT DOCUMENTATION PAGE

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

1) PUBL/REPORT NUMBER FFI/RAPPORT-2003/01919	2) SECURITY CLASSIFICATION UNCLASSIFIED	3) NUMBER OF PAGES 45
1a) PROJECT REFERENCE FFISYS/828/161.1	2a) DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE -	
4) TITLE TERROR MOT DRIKKEVANN - En oversikt over terrorgruppers' interesse for å ramme offentlig vannforsyning TERROR AGAINST DRINKING WATER - A survey of Terrorist Targeting of Public Water Supplies		
5) NAMES OF AUTHOR(S) IN FULL (surname first) LIA Brynjar, NESSER Petter		
6) DISTRIBUTION STATEMENT Approved for public release. Distribution unlimited. (Offentlig tilgjengelig)		
7) INDEXING TERMS IN ENGLISH: IN NORWEGIAN:		
a) <u>Terrorism</u>	a) <u>Terrorisme</u>	
b) <u>Asymmetric Warfare</u>	b) <u>Asymmetrisk krigføring</u>	
c) <u>Sabotage</u>	c) <u>Sabotasje</u>	
d) <u>Islamism</u>	d) <u>Islamisme</u>	
e) <u>Weapons of Mass Destruction</u>	e) <u>Masseødeleggelsesvåpen</u>	
THESAURUS REFERENCE:		
8) ABSTRACT The present report examines the terrorist threat to Norwegian water supplies. The new threat environment in the post-9/11 era is explored and is followed by a global survey of nearly 50 terrorist and sabotage attacks against water supplies during the past thirty years, collected from various chronologies and databases. The study concludes that water supplies are only of marginal interest to most terrorist organisations. The study has found no evidence of any successful terrorist attack using poisoning or polluting agents against large water reservoirs. There have been a small number of poison attacks against local water supplies, however, and a slightly higher number of bomb attacks against parts of water supply infrastructure. The study recommends that more attention should be given to vulnerabilities in the local distribution systems, primarily with regards to buildings housing typically high-risk terrorist targets.		
9) DATE 22. October 2003	AUTHORIZED BY This page only Jan Erik Torp	POSITION Director of Research

ISBN-82-464-0761-9

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

INNHOOLD

	Side	
1	INTRODUKSJON	7
2	GENERELT OM TERRORTRUSSELEN I NORGE	7
2.1	Nytt trusselbilde	9
2.2	Ekstremistmiljøer, organisert kriminalitet, gjengvold og individer	13
3	OFFENTLIG VANNFORSYNING SOM TERRORMÅL	15
3.1	Sårbarheten til offentlig vannforsyning	15
3.2	Terrorvåpen og –virkemidler mot vannforsyning	16
3.3	Hvor ofte rammes vannforsyningen av terroranslag?	18
3.4	Metodiske betraktninger	18
3.5	Hva betyr gruppetype og ideologi for målutvelgelse?	19
4	FORSØK PÅ FORGIFTNING OG FORURENSING AV DRIKKEVANN	20
4.1	Anslag mot militært personell og baser	20
4.1.1	Nasjonale opprørs- og terrorgrupper	20
4.1.2	Fiendtlige etterretningstjenester	22
4.2	Planlagte anslag mot ambassader, utenlandske institusjoner og bedrifter	22
4.2.1	Al-Qaida og allierte grupper	22
4.3	Offentligheten, sivilbefolkningen - forgiftning	23
4.3.1	Al-Qaida og allierte grupper	23
4.3.2	Andre islamistgrupper	24
4.3.3	Høyreekstreme og pseudo-religiøse grupper	25
4.3.4	Jødiske ultranasjonalister og settlere	26
4.3.5	Religiøse sekter	27
4.3.6	Øko-ekstremister	27
4.3.7	Nasjonalistiske separatistgrupper	28
4.3.8	Andre	29
4.3.9	Vinningsforbrytelser, utpressing	29
5	FYSISK SABOTASJE AV PUMPESTASJONER, RØRLEDNINGER ETC	29
5.1.1	Nasjonale separatistgrupper og geriljaorganisasjoner	29
5.1.2	Internasjonale terrorgrupper	32
6	CYBERANGREP	33
7	VÅPEN, VIRKEMIDDEL, AKSJONSFORM	33
8	KONKLUSJON	36

Litteratur og kilder	38
Fordelingsliste	41

TERROR MOT DRIKKEVANN - En oversikt over terrorgruppers' interesse for å ramme offentlig vannforsyning

1 INTRODUKSJON

Denne rapporten ble skrevet i forbindelse med FFIs deltakelse i prosjektet "Sårbarhet i vannforsyningen" (SIV). SIV er et samarbeidprosjekt mellom Scandpower (hovedoppdragsgiver), Aquateam, Hjellenes COWI og FFI. Prosjektet ble gjennomført på oppdrag fra DSB med varighet mars til november 2003. På grunn av den allmenne interessen for temaet "terrorisme og vannforsyning" er det ønskelig å gjøre studien tilgjengelig for en bredere leserkrets ved publisering i form av en ugradert FFI-Rapport.

Hovedsiktemålet med denne rapporten er å gi noen allmenne betraktninger om sannsynligheten for terroranslag mot den offentlige vannforsyningen i Norge basert på en vurdering av terrorgruppers' motiver og målutvelgelsesstrategier. Sårbarhetsvurderinger inngår ikke studien. Den må ikke oppfattes som en type offisiell trusselvurdering mot vannforsyningen i Norge, men heller et grunnlagsnotat som de relevante statlige etater og tjenester kan benytte i sitt arbeid med løpende trusselvurderinger og utarbeidelse av mottiltak.

Rapporten er delt inn i tre deler. Første del gir en generell beskrivelse av terrortrusselen i Norge med vekt på det nye trusselbildet i lys av 11. september 2001. Andre del gir en oversikt over tidligere terror- og sabotasjeanslag mot vannforsyningen i andre land og kartlegger hvilke grupper, motivasjoner, virkemidler og aksjonsformer som er involvert. Siste del trekker noen allmenne konklusjoner om sannsynligheten for anslag mot vannforsyningen i Norge.

2 GENERELT OM TERRORTRUSSELEN I NORGE

Norge tilhører ei gruppe vesteuropeiske stater som historisk sett ikke har hatt noen eller kun sporadiske tilfeller av nasjonal eller internasjonal terrorisme.¹ Norge har ikke hatt etnisk separatisme, noe som har vært hovedkilden til innenlandsk terrorisme i Europa i etterkrigstiden. Venstreradikale politiske grupperinger i Norge har svært sjelden vært involvert i politisk vold og terrorisme i motsetning til sine tyske, franske og italienske motstykker. Norge og de øvrige skandinaviske landene har imidlertid vært åsted for en rekke alvorlige tilfeller av politisk og/eller rasemessig motivert vold av høyreekstreme grupper og enkeltpersoner.² Denne volden

¹ En diskusjon om årsakene til dette ligger utenfor rammene for denne studien. For mer om terrorisme og politisk vold i Norge, se Bjørge og Heradstveit (1988).

² Dette miljøet er langt større i Sverige enn i Norge, og det har stått bak de fleste og alvorligste tilfellene av høyreekstrem vold i Skandinavia.

har først og fremst rettet seg mot tre kategorier, nemlig “fremmedkulturelle” innvandrere og flyktninger, norske antirasister og representanter for myndighetene som oppfattes som “raseforrædere” og “innvandringskommisærer”.³

Det har også vært flere hendelser i Norge med tilknytning til internasjonal terrorisme de siste tiårene.⁴ Man kjenner til flere eksempler på planlagte og gjennomførte aksjoner. De mest kjente eksemplene på politiske attentater er det såkalte Lillehammer-drapet i 1973 der en marokkansk flyktning ble skutt ned og drept av agenter fra den israelske etterretningstjenesten Mossad, som trolig forvekslet vedkommende med en sentral PLO-skikkelse, og attentatforsøket mot forlagssjef William Nygaard i 1993. Man kjenner også til planlagte sabotasjeaksjoner mot oljeraffineriet på Slagen under oljekrisen på 1970-talet, og et planlagt anslag mot de egyptiske og israelske ambassadene i Oslo av libyske agenter i etterkant av Camp David-avtalen i 1979. Noe mer omstridt er opplysningene om at personer med tilknytning til IRA og “uidentifiserte vesttyskere” fremsatte tilbud til representanter for Sameaksjonen og Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-vassdraget i perioden 1979 til 1981 om å gjennomføre sabotasjeaksjoner mot “det norske samfunnsmaskineriet”.⁵ Alle disse forslagene ble imidlertid kontant avvist av ledelsen. På 1990-tallet gjennomførte militante dyrevernavtivistisk fra Sea Shepherd sabotasjeaksjoner mot norsk hvalfangst.

Norge har de senere årene vært direkte berørt av tre flykapringer med utspring i internasjonale konflikter.⁶ I september 1993 ble et Aeroflot-fly med 51 passasjerer om bord kapret av tre iranske dissidenter på flukt. Flyets opprinnelige rute var Baku-Perm, og det landet i Norge etter en mellomlanding i Ukraina. Dramaet varte i to dager, men ingen ble drept eller såret. Kaprerne overga seg uten blodsutgytelser og ble utlevert til Russland året etter.⁷ I november 1994 kapret en bosnisk flyktning et SAS-fly mellom Bardufoss og Bodø. Det var ingen sikkerhetskontroll av håndbagasje ved ombordstigningen i Bardufoss siden man på innenriksfly foretok slik kontroll kun gjennom stikkprøver. Bosnieren hevdet at ti bomber var plassert i flyet, og at disse ville bli detonert dersom den norske regjeringen ikke gjorde mer for å hjelpe det bosniske folk. Blant annet burde regjeringen bidra til at blokaden av Sarajevo og Bihac ble hevet. Kaprereren overgav seg etter 7 timer, og ingen ble fysisk skadet. Ingen våpen ble funnet ombord på flyet.⁸ I september 1996 ble et charterfly i rute mellom Beirut og Varna, Bulgaria med 158 passasjerer ombord kapret av en palestiner og kommandert til Norge. Kaprereren overga seg etter en times tid

³ Lund (1993), s. 42.

⁴ For flere detaljer om situasjonen på 1970 og 80-tallet, se Bjørge & Heradstveit (1988), s.125ff.

⁵ Bjørge (1999). Aktivister fra AKP (m-l)-bevegelsen skal også ha hatt konkrete planer om å sprengte politibåten “Janina”, der politistyrkene som ble sendt til Alta-området, ble innkvartert. Se Skjalg Fjellheim, “Ville sprengte skip i Alta,” *Dagbladet* 10. august 2003, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2003/08/10/375553.html>; og “- Kjente ikke terrortilbud,” *Dagbladet* 10. august 2003, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2003/08/10/375554.html>

⁶ Det har også vært minst ett tilfelle av innenlandske flykapringer i Norge. I juni 1985 ble et norsk Braathens Safe fly kapret av en full nordmann med krav om å få snakke med daværende statsminister Kåre Willoch. Mannen overgav seg etter fire timer. Se Airline Inquiry, Braathens, Asa oppdatert 31. mai 2002, <http://www.airsecurity.com/airline/braathens.htm>

⁷ Bjørge (1999); US State Department, *Patterns of Global Terrorism 1993*, http://www.fas.org/irp/threat/terror_93/euro.html; og Andrew Osborn, “Norway gives hijackers asylum,” *The Guardian* 25 June 2002, <http://www.guardian.co.uk/iran/story/0,12858,892800,00.html>

⁸ “All Well After 7-Hour Hijack Drama,” *Aftenposten* 4. november 1994, via Norwaves http://www.norwaves.com/norwaves/Volume2_1994/v2nw40.html

og bad om politisk asyl.⁹ Denne rekken av flykapringer på midten av 1990-tallet utløste kritikk mot norsk håndtering av flykaprere. Norsk Flygelederforbund hevdet for eksempel at Norge var blitt kaprerdestinasjon nummer en i Europa, en kritikk som Justisdepartementet stilte seg uforstående til.¹⁰

2.1 Nytt trusselbilde

Den allmenne oppfatningen i Europa av trusselen forbundet med internasjonal terrorisme har gradvis økt siden midten på 1990-tallet da radikale islamistgrupper med tilknytning til den algirske opprørsgeriljaen gjennomførte en lang rekke voldsaksjoner i Europa, først og fremst i Frankrike. Grupper inspirert av radikal islamisme har fremstått som en stadig større sikkerhetsutfordring i Europa i løpet av det siste tiåret. Dette gjelder i første rekke grupper og personer med ulik grad av ideologisk og/eller organisatorisk tilknytning til al-Qaida (som direkte oversatt betyr "Basen"). Aktivister av nordafrikansk og algirsk opprinnelse har gjort seg spesielt gjeldende.¹¹ Al-Qaida beskrives av flere terrorforskere som den desidert farligste terrorgruppen i den moderne terrorismens historie.¹²

Norge har vært mindre berørt av de nye islamistiske nettverkene sammenlignet med andre europeiske land. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) vurderte den generelle terrorfaren i Norge som "lav" fram til tiden etter 11. september 2001 da trusselnivået ble beskrevet som "lav til moderat", bl a på grunn av den antatte faren for terroranslag mot de amerikanske og israelske ambassadene i Oslo.

I likhet med andre terror- og opprørsgrupper etablerte islamistiske terrorgrupper støttenettverk i Europa, inkludert i Skandinavia.¹³ Disse beskjeftiget seg i hovedsak med pengeinnsamling, utpressing, inntektservervende kriminell virksomhet, våpensmugling, propaganda, rekruttering og beskyttelse av medlemmer på flukt fra konfliktområder i andre verdensdeler. Islamistiske terrorgrupper var bare unntaksvis involvert i terroraksjoner i Europa.¹⁴ Ved inngangen til det nye århundret var dette i ferd med å endre seg. Det har vært mange indikasjoner på planlagte terroraksjoner mot europeiske mål, bl a under Europamesterskapet i fotball i Nederland og

⁹ "Palestinian hijacking suspect arrested in Norway," *CNN.com* 3. september 1996, <http://www.cnn.com/WORLD/9609/03/bulgaria.hijack.4pm/>; og "4 års fengsel for flykaprer," *Aftenposten* 25. september 1997, <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d21107.htm>

¹⁰ Se Hilde Lundgaard, "Norge ikke attraktivt kapreremål," *Aftenposten* 4. september 1996, <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/forste/s63078.htm>

¹¹ To al-Qaida-allierte grupper med utspring i den algirske borgerkrigen har vært sentrale: "Væpnet islamsk gruppe" (GIA) og "Salafiyya gruppen for omvendelse og strid" (GSPC). Støttenettverkene knyttet opp til andre terrorgrupper har også gjort seg gjeldende i Europa.

¹² Bl a professor Paul Wilkinson, Wilton Park, september 2002.

¹³ Om ulovlig pengeinnsamling til terrorgrupper av personer bosatt i Norge, se Sefland (2002), s. 7. Om tamilgeriljaens støttenettverk og pengeinnsamling i Norge, se f eks Tor Arne Andreassen, "Tamilgerilja får millioner i Norge," *Aftenposten* 4. april 2001; og "Våpensmugleren' fra Norge," *Aftenposten* 4. april 2001. For eksempler på islamistiske støttenettverk i Norden, se "Tre muslimer terrrorsiktet i Danmark," *NTB-Ritzau-AFP* 1. januar 2003; "Danish Chechnya Website Reported To Have Links to Al-Qa'ida Sites," *Politiken* 30. oktober 2002; "Kontakt med Al-Qaida: Bin Ladens danske terrornettverk," *Nettavisen* 23. april 2003; Arild M. Jonassen, "Mistenker terrorhjelpere i Norge," *Aftenposten* 24 mai 2003; og Gary C. Gambill, "Ain al-Hilweh: Lebanon's 'Zone of Unlaw'," *Middle East Intelligence Bulletin* 5 (6) juni 2003.

¹⁴ Lia & Kjøk (2001).

Belgia i 2000. Siden 11. september 2001 har en lang rekke terrorplaner blitt avdekket, i første rekke mot amerikanske mål i Europa, f eks USAs ambassader i Roma og Paris og amerikanske militærbaser i Bosnia og Heidelberg, men også mot franske, britiske, russiske og NATO-relaterte mål i Europa. I noen få tilfeller har også allmennheten vært mål for planlagte al-Qaida-inspirerte terroranslag i Europa (jf plottet mot julemarkedet i Strasbourg i 2000).¹⁵ Uttalelser fra al-Qaida-ledelsen senhøstes 2001 understreket at USAs allierte i kampen mot terrorisme nå kunne bli rammet. Et lydbåndopptak fra al-Qaida-ledelsen fra 2002 nevnte spesifikt de europeiske landene Storbritannia, Frankrike, Italia og Tyskland (i tillegg til Canada og Australia) som mål.¹⁶ De skandinaviske landene ble ikke nevnt da, men Norges og Danmarks aktive militære deltakelse i Afghanistan, bl a med spesialstyrker og kampfly, plasserer naturlig nok landene på listen over al-Qaidas fiendestater. Den pågående rettsforfølgelsen av personer og grupper som er mistenkte for samarbeid med al-Qaida og/eller terrorgrupper av tilsvarende ideologisk avskygning, har trolig også økt risikoen for terroraksjoner i Europa, Norden inkludert. Dette inntrykket ble ytterligere forsterket i mai 2003 da det ble kjent at Ayman al-Zawahiri, nestkommanderende i al-Qaida, oppfordret til angrep mot norske “ambassader, interesser, firmaer, ansatte” i et lydbåndopptak, trolig gjort i Afghanistan under Irakkriegen.¹⁷

Antallet al-Qaida sympatisører og aktivister i Skandinavia er meget usikkert, men det er klart at Norge ikke på noen måte er helt avsondret fra de radikale islamistiske nettverkene som nå rulles opp i Europa.¹⁸ Najmuddin Faraj Ahmad alias Mulla Krekar, som har ledet den sunnifundamentalistiske *Ansar al-Islam*-gruppen i Nord-Irak, har vært mistenkt for samarbeid med al-Qaida, blant annet for å ha gitt beskyttelse til al-Qaida-medlemmer på flukt fra Afghanistan. Krekar og gruppen *Ansar al-Islam* sverger utvilsomt til mye av den samme ideologien som al-Qaida.¹⁹ (I skrivende stund er gruppen pekt ut av amerikanerne som hovedmistenkt bak bombeattentatene mot Den jordanske ambassaden i Bagdad og FN-hovedkvarteret i byen.²⁰) Algirske islamistiske terrorgrupper har hatt og har trolig fremdeles medspillere og sympatisører i Norge.²¹ I januar 2003 ble det kjent at tre andre flyktninger (fra Nord-Irak, Nord-Afrika og Afghanistan) også var under politietterforskning i Norge for å ha samarbeidet med al-Qaida.²² Så langt er ingen blitt påtalt og dømt for terrorisme i Norge.

Sverige og Danmark har trolig et større radikalt islamistmiljø enn Norge. En av lederne i den egyptiske terrorgruppen *al-Jama'a al-Islamiyya* (“The Islamic Group” (IG)), Tal‘at Fu‘ad

¹⁵ “Germans Convict Four Algerians in Plot to Bomb a French Market,” *The New York Times* 12. mars 2003, <http://www.nytimes.com/2003/03/11/international/europe/11GERM.html>

¹⁶ “Text of reputed Bin Laden audiotape broadcast by Al Jazeera,” *AFP* 12. november 2002.

¹⁷ For en engelsk oversettelse av lydbåndopptaket, se “Full text: the ‘Ayman al-Zawahiri’ tape,” *The Guardian* 21. mai 2003, <http://www.guardian.co.uk/alqaida/story/0,12469,960841,00.html>

¹⁸ Se følgende presseoppslag om indikasjoner på at personer i Norden har samarbeidet med eller har hatt kontakt med al-Qaida-nettverket, “Amerikansk terrorjakt i Norge,” *NTB* 24. september 2002; “WTC-terroristene hadde kontakter i Norge,” *Bergens Tidende* 24. september 2002; og “Skuespiller arrestert med terrormistenkt,” *NTB* 24. september 2002.

¹⁹ Se bl a Krekars bidrag i det radikale islamistiske tidsskriftet *Nida al-Islam* 1997.

²⁰ Se John Rasmussen, “USA: Ansar al-Islam bak terrorbomben,” *Dagbladet.no* 20. august 2003

²¹ Espen Olsen, “Muslimske terrorceller i Norge,” *Verdens Gang* 29. september 1995.

²² “More refugees under terror investigation,” *Aftenposten* (English Web Edition) 16. januar 2003, <http://www.aftenposten.no/english/local/article.jhtml?articleID=387647>

Qasim, oppholdt seg i lengre tid i Danmark i første halvdel av 1990-tallet der han etablerte gruppens første satellitt-TV med daglige sendinger, ifølge arabisk presse.²³ I Danmark er det gjort etterforskning som tyder på ulovlig pengeinnsamling blant annet gjennom voldskriminalitet for islamske terrorgrupper, inkludert al-Qaida-nettverket. Ifølge pressen skal personer med utgangspunkt i et moskémiljø i Århus ha reist til treningsleirer for terrorister i Irak.²⁴ I august 2003 ble det også kjent at Umar Ma'arif, en dansk statsborger av arabisk opprinnelse, trolig hadde hatt kontakt med Abu Zubaydah, en sentral skikkelse i al-Qaida-ledelsen fram til han ble arrestert i 2002. Ma'arif ble frikjent under en rettssak mot islamske ekstremister (hovedsakelig GIA-medlemmer) i Belgia i 1999, men senere pågrepet i Casablanca anklaget for på å planlegge et bombeattentat mot en jødisk synagoge.²⁵

En sentral skikkelse i den algirske terroristorganisasjonen GIA, Abdelkrim Deneche, var bosatt i Sverige på 1990-tallet og skal ha drevet informasjons- og propagandavirksomhet derifra.²⁶ I 2001 ankom også en av lederne til den egyptiske islamistgruppen *Tala'i al-Fath* ("Vanguards of Conquest", en utbrytergruppe fra Det egyptiske Islamsk Jihad), Ahmad Husayn 'Ujayza, til Sverige og søkte om politisk asyl. Han ble imidlertid utlevert til Egypt i desember 2001 der han nå soner en livstidsdom for politisk vold.²⁷ Flere svenske statsborgere av somalisk opprinnelse ble tatt til fange under krigshandlingene i Afghanistan og ført til Guantánamo Bay. I september 2002 ble det kjent at fem personer bosatt i Sverige var utpekt av det amerikanske føderale politiet FBI som al-Qaida medlemmer, og disse skal ha utgjort kjernen i en svensk "celle". Det svenske sikkerhetspolitiet SÄPO bekreftet samtidig at et titall svensker har oppholdt seg og blitt trent i al-Qaida leirene i Afghanistan i tiden før Kabul falt i oktober 2001.

Chatti-saken vakte mye oppmerksomhet høsten 2002. Den 29. august 2002 ble den svensk-tunisiske Kerim Sadok Chatti (29) pågrepet med en ladd pistol ved ombordstigningen til et Ryanair-fly i Västerås med destinasjon London. Det ble fra flere hold antatt at Chatti hadde medlemsvorne, og at gruppen hadde konkrete planer om å kapre flyet og styrte det ned i en amerikansk ambassade et sted i Europa. Disse påstandene som bl a stammet fra uidentifiserte kilder i den svenske militære etterretningstjenesten, ble avvist som grunnløse av talskvinnen for det svenske sikkerhetspolitiet SÄPO.²⁸ Andre SÄPO-kilder som uttalte seg anonymt til pressen, hevdet imidlertid at det svenske sikkerhetspolitiet arbeidet ut fra teorien om det faktisk dreide seg om en kapringsplan og at en amerikansk ambassade var målet. De samme kildene mente

²³ *al-Majallah* 2-8. desember 2001, via FBIS.

²⁴ "Tre muslimer terrorsiktet i Danmark," *NTB-Ritzau-AFP* 1. januar 2003; og "Bin Ladens danske terrornettverk," *Nettavisen* 23. april 2003, www.nettavisen.no/servlets/page?section=3&item=264365

²⁵ "- Dansk kontakt til toppen av al-Qaida," *Aftenposten* 3. august 2003, <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article.jhtml?articleID=596136>; "Dansker dødsdømt," *Danske Nyheder Arkiv* 14. juli 2003, <http://www.danske-nyheder.dk/arkiv/2003.07.14.html>; og Jesper Termansen, "Indvandrerpolitiker: Grib ind over for fundamentalister," *BT* 17. juli 2003, <http://dk.news.yahoo.com/030717/108/2wnxn.html>

²⁶ Lia og Kjøk (2001).

²⁷ Se *al-Sharq al-Awsat* 15. januar 2002, s.4, via FBIS.

²⁸ Kenneth R. Timmerman, "Sweden's Highjacking," *Insight Magazine* 5. september 2002, www.insightmag.com/main.cfm?include=detail&storyid=267192; og "Plan to crash plane seen," *Washington Times* 9. januar 2003.

Chattis gruppe ikke hadde bånd til al-Qaida-nettverket.²⁹ Amerikanske etterforskere knyttet derimot Chatti til et mistenkt al-Qaida medlem.³⁰ Det ble også kjent at Chatti hadde hatt flyopplæring ved private flyskoler i 1996 og 1997 i South Carolina, USA, og var dømt for tyveri og overfall.³¹

Selv om et stort antall mistenkte terrorister fra al-Qaida-nettverket er arrestert, drept i kampene i Afghanistan eller er under tett politiovervåkning, har en rekke forhold bidratt til nyrekruttering til grupper som deler al-Qaidas målsetning og aksjonsformer.³² Dette skyldes i hovedsak tre faktorer. For det første har ikke den politiske verdensorden generelt og USAs hegemoniposisjon og utenrikspolitikk vis-à-vis Midtøsten og den islamske verden spesielt, endret seg i den retning radikale islamister ønsker etter 11. september 2001, snarere tvert imot. Irak-krigen har ytterligere forsterket deres oppfatning av USA som en aggressiv kolonimakt i Midtøsten. USAs manglende vilje til å øve politisk press på Israel for å gjenoppta fredsforhandlingene oppfattes som stilltiende støtte til en brutal okkupasjons- og koloniseringspolitikk på Vestbredden og i Gaza. For det andre la al-Qaidas treningsleirer i Afghanistan grunnlaget for en voldsom spredning av kunnskaper og kompetanse om terroristvirksomhet. Videre har de nye massemediene gjort det langt enklere og billigere å spre ideologiske skrifter som rettfærdiggjør terrorhandlinger (bla gjennom massekopierte CD-ROM, video- og lydbåndopptak og et stort antall internettsider³³). For det tredje har den USA-ledede kampen mot terrorisme ført til at al-Qaida i noen grad har klart å framstille seg som offer for et vestlig korstog mot islam.

Både demografiske og politiske forhold har historisk sett bidratt til å minimalisere faren for internasjonal terrorisme i Norge. De radikale islamistmiljøene i Norge er små, selv om en lang rekke grupper har medspillere og sympatisører i landet. Det er relativt få amerikanske og jødiske mål i Norge. Opinionen er blitt langt mer pro-palestinsk og kritisk til USAs utenrikspolitikk i Midtøsten enn for noen tiår tilbake. Det er likevel noen forhold som kan gjøre Norge mer utsatt. Den norske mangelen på lang erfaring med overvåkning, infiltrering og opprulling av internasjonale terrornettverk kan gjøre amerikanske, israelske og allierte mål i Norge mer attraktive for terrorister etter hvert som nettverkene i Europa kommer under sterkere press. Det er grunn til å anta at den skandinaviske modellen med åpne samfunn og et liberalt lovverk som fremdeles mangler en antiterrorlovgiving som har vært utprøvd i domstolene, kan bidra til å gjøre Norge mer attraktivt for islamistiske nettverk. De vil nok hovedsakelig fokusere på støttevirksomhet, ikke aksjoner. Likevel kan det tenkes at en aksjon mot et amerikansk eller israelsk mål i det avsidesliggende Norge vil være viktig for al-Qaida siden det nok en gang

²⁹ "Plan to crash plane seen," *Washington Times* 9. januar 2003.

³⁰ Ifølge FBI-dokumenter som den svenske avisen Svenska Dagbladet har hatt tilgang til. Se "Fem svensker er med i al-Qaida," *Dagbladet nettavisen* 8. september 2002. Se også "Kerim Chatty," *BBC News* 1. oktober 2002, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/archive/2290389.stm>

³¹ "Hijack suspect took flying lessons," *BBC News* 31. august 2002, via <http://www.muslimnews.co.uk/news/news.php?article=3337>

³² Flere studier samt intervju med etterretningskilder i Europa viser til klare tegn på økt rekruttering til radikale islamistmiljøer og til al-Qaida eller al-Qaida-affilierte grupper. Se f eks "Iraq war has swollen ranks of al-Qaida," *The Guardian* 16. oktober 2003.

³³ al-Qaidas imponerende produksjon av instruksjonsvideoer i terroristteknikker mangler sidestykke, ifølge eksperter intervjuet av CNN som selv har ervervet seg arkiv av 64 al-Qaida video-opptak. Nic Robertson. "Tapes shed new light on bin Laden's network," *CNN.com* 19. august 2002.

underbygger al-Qaidas retorikk om at fienden ikke skal føle seg trygg noe sted. Videre kan det tenkes at utstrakt veibygging-, anleggs- og jordbruksvirksomhet i Norge bidrar til en relativt stor tilgjengelighet på materiale til konstruksjon av store bomber, samt ingredienser til enkle kjemiske våpen. Tre eksempler fra pressen de to siste årene – et tyveri av 1,5 tonn dynamitt i Nissedal, funn av en kasse ubevoktet dynamitt i Tønsberg, og funn av store mengder ubevoktet cyanid og andre dødelige giftstoffer ved et anlegg i Bergen – er tegn på at anskaffelse av våpen og virkemidler for terroraksjoner ikke nødvendigvis er et uoverkommelig problem for en terrorgruppe i Norge.³⁴ Det offisielle Norges sterke NATO-tilknytning, vårt nære forhold til USA og ikke minst til Israel, samt norske myndigheters villighet til å delta militært i Afghanistan er også faktorer som kan gjøre det mer attraktivt for radikale islamistgrupper å organisere aksjoner på norsk jord. Dette avhenger imidlertid av Norges rolle som USAs støttespiller er forholdsvis mer høyprofilert og synlig enn våre alliertes, hvilket ofte ikke er tilfelle. Til slutt må norsk petroleumsindustri nevnes. Internasjonale terrorgrupper angriper relativt sjelden olje- og gassrelaterte mål.³⁵ Norge er likevel en av verdens største olje- og gassseksportører. Reelle terrortrusler mot norske interesser kan oppstå i forbindelse med petroleumsleveranser til en eller flere av de krigførende og/eller involverte parter i et konfliktområde.³⁶

2.2 Ekstremismiljøer, organisert kriminalitet, gjengvold og individer

Voldskriminalitet som kan minne om terroraksjoner, utføres ofte av andre enn organiserte og politisk motiverte terrorgrupper. I Skandinavia har det vært utført flere gissel-, kaprings- og bombeaksjoner av enkeltindivider og grupper uten at politiske målsetninger har vært fremsatt. De kriminelle MC-miljøene knyttet til Hells Angels og Bandidos og høyreekstreme aktivister er de mest fremtredende aktørene i denne kategorien. Den 4 juni 1997 ble Bandidos' hovedkvarter i Drammen totalt ødelagt i en stor bombeeksplosjon. En tilfeldig forbigående 51 år gammel kvinne ble drept i eksplosjonen, og de materielle skadene beløp seg til 285 mill kroner.³⁷ Bandekrigene mellom rivaliserende MC-gjenger i Norden har også omfattet attentater og gjentatt bruk av panservernraketter.

Når det gjelder de høyreekstreme gruppene i Norge, vurderte Politiets sikkerhetstjeneste i 2002 dette miljøet som lite (ca 130 "aktive personer"), dårlig organisert, og uten en markant lederskikkelse.³⁸ Denne vurderingen synes å være gjeldende også i dag; trolig har miljøet krympet ytterligere siden, på tross av et økende aktivitetsnivå fra den nynazistiske organisasjonen Vigrid rettet mot rekruttering av barn og unge.³⁹ Den høyreekstreme volden har

³⁴ "1,5 tonn dynamitt stjålet i Nissedal," (NTB) *Adresseavisen* 17. september 2002, <http://www.adressa.no/nyheter/norge/article.jhtml?articleID=384412>; Liv Ekeberg, "Cyanidalarm i Bergen," *Nettavisen* 15 januar 2003, <http://www.nettavisen.no/servlets/page?section=2&item=250345>; og "Manglende etterretning øker terrorfaren i Norge," *Dagsavisen* 27. juli 2003.

³⁵ Kjøk og Lia (2001).

³⁶ Sefland (2002), s. 6.

³⁷ "Eks HA president nekter skyld," *Aftenposten* 24. april 2002.

³⁸ Se Sefland (2002), s. 9. Se også intervju med Sefland i *Sivilt Beredskap* nr.3 (november 2000), s. 9.

³⁹ Intervju med Tore Bjørge, NUPI, 28. januar 2003. Se også intervju med Henrik Lunde i "Nynazistisk gruppe hevder å ha "døpt" ni personer i mai," *Aftenposten* 27. mai 2003,

gjørne tatt form av ulovlige ildspåsettelse rett mot innvandrere og antirasister, ikke mot allmennheten. Dette kan likevel endre seg over tid, selv om myndighetene bruker mye ressurser på å forebygge fremveksten av sterke høyreekstremer miljøer.

I både europeisk og amerikansk terrorisme er noen av de mest blodige aksjonene de siste tiårene knyttet til høyreekstremer grupper. Timothy McVeighs bilbombe mot den føderale bygningen i Oklahoma i april 1995 drepte 168 mennesker. En bombeeksplosjon på den største jernbanestasjonen i Bologna, Italia 2. august 1980 førte til at 84 personer ble drept og 189 skadet. Den høyreekstremer italienske gruppen Væpnede Revolusjonære Celler stod trolig bak.⁴⁰ For fremtiden er det også grunn til bekymring fordi man har sett flere indikasjoner på et samarbeid og begrenset ideologisk felleskap mellom høyreekstremer/nynazistiske grupper på den ene siden og islamistgrupper på den andre. Fellesnevneren for disse gruppene er et felles hat mot en verdensorden dominert av "USA og jødene".⁴¹ Den store interessen som høyreekstremer grupper i utlandet, spesielt i USA, har vist for ikke-konvensjonelle stridsmidler, først og fremst kjemiske og biologiske, understreker viktigheten av å følge med på denne type aktører.⁴²

Av andre ekstremistmiljøer bør militante anti-globalister og militante dyrevernavtivistene nevnes. Disse har gjort seg gjeldende i Skandinavia og er også aktive i Norge. Anti-globaliseringsbevegelsen er sterkt imot voldsbruk, men en ytterliggående minoritet har stått bak voldelige demonstrasjoner og vandalisme ved en rekke anledninger. (Den anerkjente MIPT-RAND databasen over terroraksjoner (<http://www.mipt.org/>) inneholder flere eksempler på mindre bombeaksjoner i Italia, Spania og Hellas som tilskrives militante globaliseringsmotstandere.⁴³) Personer med tilknytning til militante dyrevernavtistisjoner har vært involvert i skadeverk og aksjoner som kunne medført skade på mennesker. Dyrenes Frigjøringsfront (DFF) har stått bak en rekke sabotasjeaksjoner og ildspåsettelse, blant annet mot Flatland Slakteri og Eggcentralen i 1997. Etter flere år med relativt liten aktivitet har DFF-aktivistene den senere tid igjen gjort seg bemerket med nye aksjoner. Det siste halvåret har DFF blant annet påtatt seg ansvaret for brannstiftingsaksjoner mot to pelsdyrførfabrikker (Jakob Tveit i Treungen i Telemark og Pelsdyrfør Hamar på Hamar) i mars 2003 og mot Hallingdal Følger AL i Gol, Buskerud i juni 2003.⁴⁴

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article.jhtml?articleID=553242>; og "Bekymret over nazireklame overfor barn," *Aftenposten* 7 august 2003, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article.jhtml?articleID=599230>

⁴⁰ Man antok at bomben var en hevnaksjon for en domfellelse mot en av gruppens tidligere terroraksjoner. Informasjon fra ITERATE databasen.

⁴¹ Se Jean-Marie Guéhenno, "The Impact of Globalisation on Strategy," *Survival* 40 (4), s. 5-19; og Peter Finn, "Germany Bans Islamic Group: Recruitment of Youth Worried Officials," *Washington Post* 16. januar 2003.

⁴² Se bl a vår tidligere studie Lia et al (2002).

⁴³ Disse har fortrinnsvis vært protestaksjoner etter at en globaliseringsmotstander, Carlo Giuliani, ble skutt og drept av italiensk politi 20. juli 2001.

⁴⁴ "Brann-aksjon mot pelsindustrien," *Pressemelding* 30.6.2003,

http://www.animalliberation.net/norway/sider/presse_DFF_300603.html; "Eliminér pelsindustrien – forby pelsdyroppdrett!" *Pressemelding* 27.3.2003,

http://www.animalliberation.net/norway/sider/presse_DFF_270303.html; Bjørn K. Bore, "Bomber, branner og kidnapping: Dyrenes voldelige venner," *Dagbladet* 8. mai 2002,

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/05/08/329706.html>; Espen Kragh, "Dyrevernavtistene bak naziangrep," *BA* 14. november 2002, <http://www.ba.no/nyheter/article146774.ece>

Enkeltindivider med upolitiske personlige motiver kan også begå handlinger som minner mye om terroraksjoner, ikke minst på grunn av en viss “smitteeffekt” som store medieoppslag om terrorhandlinger ofte har. Det mest dramatiske eksemplet på denne type aksjoner i Norden var “selvmordsaksjonen” på et kjøpesenter i Vantaa, utenfor Helsinki 11. oktober 2002, der en 20 år gammel finsk kjemistudent bar med seg en bombe som detonerte. Sju mennesker ble drept og 80 skadet i en aksjon som til forveksling lignet selvmordsaksjonene i konfliktområdene Israel/Palestina og på Sri Lanka. Ifølge pressen tyder etterforskningen på at bomben gikk av ved et uhell. Gjerningsmannen var inspirert av 9/11-hendelsene og deltok aktivt i Internett-chatting om eksplosiver.⁴⁵ I Norge har det vært flere alvorlige episoder med bilbomber utplassert av personer med personlige, men upolitiske, drapsmotiver.⁴⁶ Gjerningsmannen bak en dramatisk gisseltaking på Stockholms Centralstation i slutten av desember 2002, og kapreren av et svensk hurtigtog mellom Göteborg og Stockholm i januar 2003, manglet tilknytning til etablerte terrorgrupper og handlet uten klare politiske motiver.⁴⁷ Dette illustrerer at faren for terroraksjoner ikke er begrenset til kun kjente grupper.⁴⁸

Denne oversikten over tilstedeværelsen av ulike ekstremistmiljøer i Norge og Norden må ikke forlede leseren til å tro at terrortrusselen mot vannforsyningen i Norge nødvendigvis er høy. Norge har vært lite berørt av terrorisme – nasjonal som internasjonal. **Etter det man kjenner til finnes ingen konkrete koblinger mellom ekstremistmiljøer i Norge og forsøk på anslag mot vannforsyningen.** Dette utelukker selvsagt ikke at fremtidige grupper kan finne det interessant å angripe denne type mål. Det vil derfor være naturlig å se på mønsteret i terroranslag mot vannforsyningen i andre land for å få et visst inntrykk av hvilken type grupper som står bak, hvilke mål som velges, hvilke virkemidler som brukes, hvor og hvor hyppig slike anslag forekommer samt hva slags konsekvenser de innebærer.

3 OFFENTLIG VANNFORSYNING SOM TERRORMÅL

3.1 Sårbarheten til offentlig vannforsyning

I mange land er tiltakene for å beskytte offentlig vannforsyning mot forurensning ikke

⁴⁵ “Finsk selvmordsbomber,” *NRK utenriks* 12. oktober 2002, www.nrk.no/nyheter/utenriks/2208703.html; og Sarah Lyall, “In ‘Quiet’ Finland, Bomber Draws Attention to Internet,” *The New York Times* 17. oktober 2002.

⁴⁶ En sprengladning bestående av ½ kg dynamitt ble plassert under bilen til Anne Orderud Paust i 1998. Den 23. januar 2003 eksploderte en bombe i en bil i Drammen og eieren, en kvinne i slutten av tredveårene, ble hardt skadet. Hennes eks-ektemann er pågrepet og siktet for aksjonen. Se “-Det var som en terroraksjon,” *Nettavisen* 23. januar 2003.

⁴⁷ Gisseltakingen fikk noen politiske overtoner uten at det nødvendigvis var gisseltakerens intensjon. Under aksjonen ble den svenske storavisen Expressen oppringt av en mann som utgav seg for å være en tsjetjensk talsmann og opplyste at gisselmannen hadde støtte av den tsjetjenske armé og at aksjonen var ment å gjøre det svenske utenriksdepartementet oppmerksom på at en person som sitter arrestert i Danmark skal utleveres til Russland. Dette galdt formodentlig den tsjetjenske talsmannen Ahmed Zakajev som satt en måned arrestert i København etter at russiske myndigheter hadde krevd ham utlevert.

⁴⁸ “Gisseldrama i Sverige: Truer med å sprengte Stockholms Centralstation,” *Boarding.no* 28. desember 2002, <http://www.boarding.no/art.asp?art=5979>; “Hadde ikke sprengstoff på seg: Gisseldramaet over etter 10 timer,” *Boarding.no* 29. desember 2002; og “Overgav seg tilslutt: Svensk ekspressstog kapret,” *Boarding.no* 14. januar 2003, <http://www.boarding.no/art.asp?art=6166>

tilstrekkelige til å forhindre at personer blir syke og dør av forurenset drikkevann. I mars 2002 varslet Verdens Helseorganisasjon (WHO) om at en av historiens største masseforgiftninger var i ferd med å skje. I Bangladesh viste brønnvann, som tidligere ble antatt å være trygt, seg å inneholde store mengder arsenikk i naturlig forekomst og et sted mellom 28 og 77 millioner mennesker ble derfor utsatt for altfor høye doser av arsenikk.⁴⁹ Masseforgiftninger skjer ikke bare land i den tredje verden. I 1993 ble drikkevannet i Milwaukee i USA forurenset av parasitten cryptosporidium, som er relativt motstandsdyktig mot desinfeksjon med klor. Dette førte til at over 100 personer døde og rundt 400 000 ble syke.⁵⁰ I 1996 estimerte Center for Disease Control i USA at hvert år blir nesten en million amerikanere syke av urent drikkevann, og ca 1.000 av dem dør.⁵¹

Forgiftet drikkevann er et av verdens største offentlige helseproblemer. De fleste land har hatt større eller mindre episoder der offentlig drikkevann har vært forurenset og man har måttet ty til alternative drikkevannskilder. Man har således utviklet beredskapstiltak og –planer for å håndtere denne type hendelser. Bortfall av offentlig vannforsyning for en kortere periode har i de fleste tilfeller ingen dramatisk effekt på publikum. Trusler om at drikkevannet kan være forurenset, vil heller ikke skape dramatiske sjokkbølger. Det er derfor grunn til å anta at forgiftning eller fysisk sabotasje mot offentlig vannforsyning er et lite egnet våpen for terrorgrupper som ønsker å vekke oppsikt, sjokkere og skape medieblest om sine kampsaker. Som vist nedenfor finnes det da også relativt få eksempler på terroranslag mot offentlig drikkevannforsyning.

3.2 Terrorvåpen og –virkemidler mot vannforsyning

Offentlig drikkevann kan rammes av terroranslag på en lang rekke måter som spenner fra angrep med bomber, sprengstoff og andre former for fysisk sabotasje, via dataangrep som lammer styringssystemene for vannforsyningen, til ulike former for forgiftning med kjemiske, biologiske eller radiologiske substanser. Det er mulig å tenke seg anslag mot det sentrale drikkevannsreservoaret, pumpestasjoner, renseanlegg, hovedledningsnett eller tilførselsledninger til spesifikke bygninger.

Forsøk på generell forgiftning av offentlige drikkevannsreservoar blir som oftest avskrevet som urealistisk både på grunn av de enorme mengdene giftstoffer som må til for å oppnå dødelig eller skadelig dose, og fordi vannverkets kontroll- og renseprosesser som oftest vil sørge for at slike stoffer ikke slipper igjennom.⁵² Dette vil imidlertid avhenge bl a av hvilke stoffer som anvendes i et tenkt terroranslag, hvor gode rense- og kontrollmekanismene er og størrelsen på det kontaminerte vannreservoaret. Store kvanta av industrikjemikalier er mye lettere å få tak i, men langt mindre giftige/toksiske enn høypotente biologiske agenter. Ifølge en studie vil ett

⁴⁹ "Arsenic – Mass Poisoning on an Unprecedented Scale," *World Health Organisation website*, Feature No.206, mars 2002.

⁵⁰ Dan Rutz, "Milwaukee learned its water lesson, but many other cities haven't," *CNN.com* 2. september 1996, www.cnn.com/HEALTH/9609/02/nfm/water.quality/index.html

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Tucker & Sands (1999) og Lia et al (2002).

gram typhoid-kultur kunne danne samme dødelige dose som 20 kg kaliumcyanid (“potassium cyanide”).⁵³ Tilsvarende vil tilsetning av 1 g Botulin-toksin i en større drikkevannskilde kunne gi samme effekt som 1 kg av nervegassen VX eller 100 kg hydrogencyanid.

Etter 11. september 2001 ble en lang rekke nye tiltak iverksatt for å beskytte USAs vannreservoarer mot terroranslag. De omfattet blant annet økt vakthold ved vannverk og drikkevannskilder.⁵⁴ I et forsøk på å berolige publikum gikk direktøren for Environmental Protection Agency i USA ut i media og uttalte at et vellykket forgiftningsangrep mot drikkevannsreservoarene i USA var meget usannsynlig. Grunnen var at et slikt angrep ville kreve “dumping a tanker truck load of chemicals or biological agent, and heightened public awareness makes the prospect of anyone getting away with that very unlikely.”⁵⁵

Det er imidlertid tvilsomt om økt årvåkenhet og tekniske barrierer ved selve vannkilden nødvendigvis vil eliminere trusselen. Et viktig moment i denne sammenhengen er at forgiftning av drikkevannet kan skje på mange andre måter enn ved å dumpe giftstoffer i selve hovedvannreservoaret. Jo mer lokalt rettet et terroranslag er, desto større er sjansene for at drikkevannet blir giftig.⁵⁶ Sårbarheten til de lokale delene av vannforsyningsnettene er altså ganske forskjellig fra den hos store reservoarer. Det er derfor viktig at man slår hull på myten om at forgiftning av drikkevann er en urealistisk aksjonsform for terrorister. Som vi skal se nedenfor (kapittel 4), finnes det også eksempler på terroraksjoner mot vannforsyningen gjennom

⁵³ Purver (1995).

⁵⁴ Nicholas Regush, “In Over Our Heads? Questions on Protecting U.S. Water Supplies,” *ABCNews.com* 25. oktober 2001, <http://abcnews.go.com/sections/living/SecondOpinion/secondopinion011025.html>

⁵⁵ “EPA chief says terrorist attack on nation’s water supplies extremely difficult,” *U.S. Water News Online* november 2001, www.uswaternews.com/archives/arcsupply/1epachi11.html. Se også “Protecting The Nation’s Water Supplies From Terrorist Attack,” *US Environmental Protection Agency Office of Water*, www.au.af.mil/au/awc/awcgate/epa/secqanda.htm

⁵⁶ Terrorangrep mot et lite, lokalt vannreservoar eller et mindre lukket vannforsyningsnett vil har større sjanser for å lykkes enn et anslag mot et større vannreservoar. Forgiftningsforsøk rettet mot deler av det lokale vannforsyningsnettene vil også kunne omgå rensesystemet, som ellers ville ha varslet om og eliminert en kontaminering før vannet kom ut i vannforsyningsnettene. Kontaminanter som injiseres lokalt i distribusjonssystemet, vil ikke utvannes like mye som i et større vannreservoar. De vil ikke utsettes for like mye desinfeksjonsmidler, og siden kontakttiden med vann vil være kortere før giften når målet vil man også få en mindre grad av kjemisk nedbrytning. Lokalt tilførte kontaminanter vil derfor kunne være langt mer dødelige. Der vanddistribusjonssystemet mangler tilbakeslagsventiler, er det i prinsippet mulig å pumpe store mengder giftstoffer rett inn i det lokale vannforsyningsnettene dersom pumpen produserer et høyere trykk enn det vannledningsnettene har. Dette skjedde ved et ulykkestilfelle i 1997 i Charlotte Mecklenburg, North Carolina, USA der en brannbil som var koplet opp til en brannhydrant, pumpet store mengder flytende brannslukkingsskum rett inn i vannforsyningsnettene til nabolaget. Montana River Water System skriver på sine websider at: “Almost every home and building on a public water system has unprotected access to the distribution system; one wacko who understands hydraulics and access to a drum of toxic chemicals could inflict serious damage to a water supply in a neighborhood or pressure zone without detection pretty quickly in most communities. Contaminants could also be introduced into a system in distribution reservoirs and through fire hydrants.” Sitert fra Gay Porter DeNileon, “Critical Infrastructure Protection: The Who, What, Why, and How of Counterterrorism Issues,” *Montana River Water System web site*, at www.mrws.org/Terror/Counterterrorism.htm. Se også E. Timothy Oppelt, “Terrorist Threats To Water Supplies: The Potential For Assistance From Ord-Cincinnati,” *National Risk Management Research Laboratory*, www.deq.state.mt.us/pcd/csb/pws/epaemergycyassist.pdf; og Nicholas Regush, “In Over Our Heads? Questions on Protecting U.S. Water Supplies,” *ABCNews.com* 25. oktober 2001, <http://abcnews.go.com/sections/living/SecondOpinion/secondopinion011025.html>

For en mer detaljert og teknisk korrekt beskrivelse av sårbarhetene i vannforsyningen, se sluttrapporten til SIV-prosjektet.

forgiftning. Selv om de dødelige anslagene begrenser seg til kun en gruppe, Røde Khmer i Kambodsja, har selve idéen om drikkevannsforgiftning fascinert en rekke terrorgrupper. Siden vannforsyningen generelt, inkludert pumpestasjoner og rørledninger, sjelden er godt beskyttet, er også fysisk sabotasje mot disse målene ingen uoverkommelig utfordring for de fleste terrorgrupper. Når det gjelder anslag som sprengning av vannledninger og pumpestasjoner, finnes det overraskende mange eksempler på at terror- og opprørsgrupper har gjennomført slike aksjoner, selv om de ikke på noen måte dominerer i statistikken (se kapittel 3.3). Sabotasjeaksjoner som påfører materielle skader og fører til mye lavere trykk i vannledningsnett, har ikke bare konsekvenser for husholdningene, men rammer også en rekke andre samfunnsfunksjoner som f.eks. brannvernberedskapen.

3.3 Hvor ofte rammes vannforsyningen av terroranslag?

Offentlig vannforsyning har sjelden vært mål for terrorgrupper. Denne studien har benyttet flere av de mest anerkjente kronologiene over terrorhendelser, blant annet *ITERATE*-kronologien over transnasjonal terrorisme 1980-2001, *WMD Terrorism Database* (utarbeidet av Center for Non-Proliferation Studies i Monterey) som hovedsaklig dekker hendelser etter 1990, og *RAND-MIPT*-kronologien over nasjonal og internasjonal terrorisme 1968-2003, i tillegg til de årlige oversiktene som US State Department utarbeider. En gjennomgang av disse databasene viser at “vannterrorisme” er et marginalt fenomen. Denne studien har funnet kun 53 relevante hendelser. Til sammenligning inneholder *RAND-MITP* databasen over 15 562 hendelser (per 25. juli 2003). Med andre ord, terror- og sabotasjeaksjoner mot vannforsyning har representert mindre enn 0,35% av verdens terrorhendelser de siste tiårene.⁵⁷

3.4 Metodiske betraktninger

Tall og statistikk kan imidlertid være misvisende, og en nærmere gjennomgang av hendelsene viser at forekomsten av “vannterrorisme” ikke er fullt så liten som tallene skulle tilsi. Kun de mest relevante hendelsene er plukket ut for denne studien. Sabotasjeaksjoner mot vannkraftverk og tilhørende damanlegg er for eksempel ikke tatt med.⁵⁸ Tomme trusler som ikke tas alvorlig av myndighetene, er heller ikke inkludert i den statistiske oversikten. Det er også klart at databasene underrapporterer mindre alvorlige sabotasjeaksjoner, spesielt dersom skadeomfanget er lite, gjerningsmennene er ukjente og vestlige interesser ikke rammes.

⁵⁷ Dette gjelder selvsagt under den forutsetning at databasene inneholder et noenlunde representativt utvalg av terror- og sabotasjeaksjoner verden over. Tidligere FFI-studier har vist at antallet terroranslag mot andre viktige sektorer som petroleumssektoren og militære installasjoner er høyere enn mot vannforsyningen. Når det gjelder transportsektoren, er tallet langt høyere. Med utgangspunkt i *ITERATE*-kronologien ble det funnet 406 insidenter relatert til transportmål verden over i perioden 1990-2000. Når det gjelder petroleumssektoren, fant man over 260 insidenter verden over i perioden 1968-1999. Studien om terrorisme mot militære installasjoner fokuserte kun på anslag i demokratiske land i fredstid (inkludert anslag mot demokratiske lands militære installasjoner i andre land) i perioden 1990-1999 og fant ca 30 terroranslag eller alvorlige forsøk på anslag. Disse tallene er trolig noe lavere enn det faktiske antallet fordi *ITERATE*-databasen fokuserer på “transnasjonal terrorisme” og tar i liten grad hensyn til lokale hendelser der aktør, mål, offer og sak ikke hadde noen relasjon til andre stater. Uttrykkene ‘internasjonal terrorisme’ og ‘transnasjonal terrorisme’ innebærer som oftest aksjoner som involverer borgere fra andre stater enn vertslandet. *ITERATE* retter seg særlig mot transnasjonal terrorisme og vil derfor ikke fange opp mindre spektakulære hendelser av ren nasjonal karakter. Se Lia (2003) og (2001) og Kjøk & Lia (2001).

⁵⁸ For en god studie av terrortrusselen mot damanlegg, se Bjørge (2003).

De 53 hendelsene inkluderer 23 alvorlige trusler eller konkrete planer om å ramme vannforsyning, samt 30 faktiske anslag. De faktiske terroranslagene er for eksempel bombeangrep mot vannfordelingssystemet til et boligkompleks, eller planting av giftstoffer i en drikkevannskilde. Med “alvorlige trusler” menes at det foreligger konkrete planer om terroranslag, for eksempel funn av farlig gift og/eller uttalt, klar intensjon om å ramme vannmål der omstendighetene gjør det rimelig å anta at aktøren ville ha hatt mulighet til å gjennomføre aksjonen, og/eller at truslene blir oppfattet som meget alvorlige av myndighetene.

Et annet metodologisk problem er det uklare skillet mellom terrorisme og krigshandlinger. Kronologier over terrorhendelser rapporterer også incidenter fra borgerkrigsherjede områder der de rapporterte voldshandlingene kun utgjør en brøkdel av den organiserte volden og der samfunnene er så militariserede at skillet sivile-militære kan være meget utydelig. Ikke overraskende er nesten halvparten av insidentene denne studien har funnet, hentet fra konfliktsoner og borgerkrigsherjede områder, blant annet i Israel/Palestina, Kashmir og Kambodsja. I sistnevnte område fant hendelsene sted i en periode da Røde Khmer-geriljaen var i væpnet konflikt med regjeringshæren. Denne geriljaen stod bak 7 faktiske anslag mot vannforsyning på 1990-tallet.

Databaser og kronologier over terrorhendelser er aldri komplette, og datamaterialet for denne studien kan derfor ikke sies å være fullstendig. Funnene kan ikke betraktes som strengt vitenskapelige, men de gir en beskrivelse av de mest kjente eksemplene på terroranslag mot vannforsyning. Således gir denne oversiktsstudien noen indikasjoner på hvilke type aksjoner det er rimelig å forvente seg mot denne type mål og under hvilke omstendigheter “drikkevannterrorisme” er mest sannsynlig.

3.5 Hva betyr gruppetype og ideologi for målutvelgelse?

Aksjonsformer og målutvelgelse bestemmes av terrorgruppens ideologi, kost-nytte-kalkuleringer, samt pragmatiske vurderinger av hva som er mulig å få til. Grupper motivert av politisk-religiøse ideologier synes å være langt hyppigere representert i massedrapsaksjoner enn sekulære terrorgrupper, og dominerer når det gjelder trusler om terrorisme med kjemiske, biologiske eller radiologiske virkemidler.⁵⁹ En gjennomgang av kjente forsøk på forgiftning av offentlig drikkevann viser også at “religiøs terrorisme” er overrepresentert i disse hendelsene.

Et karakteristisk trekk ved terrorgrupper som har forsøkt seg på forgiftning av offentlig drikkevann, er at de ofte er isolerte kultlignende organisasjoner uten særlig sympati eller støtte. To anerkjente amerikanske forskere beskriver denne type grupper slik:

“Terrorists who contemplate chemical or biological attacks typically lack outside supporters or other moderating influences that might restrain them from engaging in indiscriminate violence. Religiously motivated cults, for example, are cut off from the

⁵⁹ Tesen om sammenhengen mellom preferansen for massedrapsaksjoner og religiøst motivert terrorisme er formulert av blant andre Hoffman (1993). Tesen er noe omstridt, se Kjøk (2003).

outside world and are often guided by a charismatic and all-powerful leader, making them less subject to societal norms. Most of the incidents of chemical or biological terrorism in the United States were grossly ill-conceived and ineffective.”⁶⁰

Dette gjelder imidlertid ikke alle involverte grupper. Som vi skal se i oversikten nedenfor, finnes det også eksempler på religiøst motiverte terrorgrupper som både er meget effektive og som ser massedrapssaksjoner som en legitim aksjonsform. Videre finnes det også flere eksempler på sekulære opprørs- og terrorgrupper som har gjennomført aksjoner mot vannforsyningen til militære avdelinger eller baseområder.

4 FORSØK PÅ FORGIFTNING OG FORURENSING AV DRIKKEVANN

Å forgifte fiendens drikkevann har vært et våpen i krig i århundrer. Historien kan vise til mange eksempler på at de krigførende parter dumpet lik og kadavre i motpartens brønner.⁶¹ Man kjenner imidlertid ikke til mange tilfeller av opprørsgrupper som systematisk har anvendt drikkevannsforgiftning som våpen. Et av de eldste eksemplene på terroranslag mot vannforsyning var aksjonene til de jødiske sikar-selottene (“Sicarii”, ofte omtalt som “Zealots-Sicarii”) som gjennomførte en lang rekke aksjoner mot den romerske imperiemakten i antikkens Palestina og dens jødiske støttespillere.⁶² Målet deres var å provosere frem en allmenn oppstand mot romermakten og å forpurre ethvert forsøk på sameksistens og forsoning mellom jødene og romerne i Palestina. For dette formålet gjennomførte sikarene en rekke attentater mot og massakrer av romerske representanter samt prominente medlemmer av den jødiske presteklassen. Våpnene deres var vanligvis en dolk, *sica*, og drapene ble utført på et offentlig sted på høylys dag, gjerne på helligdager, for å skape maksimal oppmerksomhet.⁶³ Sikarene drev også en primitiv form for kjemisk krigføring gjennom å forgifte brønner og kornmagasiner som romerne benyttet seg av. De skal også ha forsøkt å forgifte vannet i akvaduktene i Jerusalem by.⁶⁴ Opprøret til sikar-selottene mislyktes imidlertid, og romermakten fordrev den jødiske befolkningen fra Palestina i siste halvdel av det første århundre e. Kr.

4.1 Anslag mot militært personell og baser

4.1.1 Nasjonale opprørs- og terrorgrupper

I moderne tid finnes det en rekke eksempler på forgiftningsaksjoner rettet mot militært personell og deres baseområder. De mest dødelige anslagene har vært rettet mot lokale drikkevannskilder, ikke mot større vannforsyningsnett. Et eksempel på det skjedde i september 1987 da en rekruttavdeling i de filippinske politistyrkene i byen Zamboanga på **Mindanao, Filippinene** ble forgiftet med et insektmiddel, noe som resulterte i 19 dødsfall og 150 syke blant

⁶⁰ Tucker & Sands (1999).

⁶¹ Chittaranjan (udatert).

⁶² Hovedkilden til kunnskap om sikarene er Josephus Flavius, en jødisk kommandant som senere ble romersk støttespiller. Se Rapoport (1984), s. 668-669.

⁶³ Sicarii betyr “menn som bruker dolk” (daggermen). Rapoport (1984).

⁶⁴ Hoffman (1993), og Mikhail Globachev, “Children Of Light and Fiends Of Darkness,” *News Times* juli 2003, http://www.newtimes.ru/eng/detail.asp?art_id=428

politirekruttene. De hadde blitt tilbudt isvann i plastikkposer av en ukjent person under et langdistanseløp utenfor leiren deres.⁶⁵ Mindanao har vært herjet av borgerkrig mellom den filippinske sentralregjeringen og muslimske separatistgeriljaer (MNLF, MILF, Abu Sayaf m fl) i flere tiår. Det var trolig en av disse gruppene som stod bak.

Russiske styrker har også blitt utsatt for forgiftning av drikkevann. I april 1982 ble vannforsyningen til et sovjetisk boligkompleks i **Kabul, Afghanistan** forgiftet av afghanske opprørere.⁶⁶ Man kjenner ikke til flere detaljer rundt denne hendelsen. (Det har også vært rapporter om andre typer forgiftningsaksjoner rettet mot russiske soldater i Sentral-Asia.⁶⁷)

Røde Khmer er trolig den opprørsgeriljaen i nyere tid som har brukt forgiftning mest aktivt i sin krigføring.⁶⁸ I mars 1994 døde 13 regjeringssoldater i provinsbyen Kompong Thom i nordlige **Kambodsja** som følge av vannforgiftning. Soldatene hadde hentet vann fra en lokal brønn for å koke ris. Tidligere hadde geriljaen brukt ulike former forgiftning som våpen mot regjeringshæren, men ifølge regjeringskilder var dette første gang Røde Khmer hadde forgiftet offentlig vannforsyning. I 1995 ble det rapportert om nye tilfeller av forgiftningsaksjoner fra Røde Khmers side der 107 regjeringssoldater ble rammet og minst tre av dem ble alvorlig syke. I mars 1995 hadde Røde Khmer varslet thailandske myndigheter og sivilbefolkningen om at de planla å forgifte drikkevannet i grenseområdene mellom Thailand og Kambodsja for å bremse fremrykningen til regjeringshæren. I januar 1996 gjennomførte Røde Khmer nok en forgiftningsaksjon mot lokale drikkevannskilder for å stoppe regjeringshæren. Kort tid etterpå døde sju sivile i det nordvestlige Kambodsja av forgiftet vann, trolig tilsatt insektmiddel, ifølge regjeringskilder. I februar-mars 1996 døde åtte kambodsjanske regjeringssoldater etter at drikkevannet deres var blitt forgiftet, høyst sannsynlig av Røde Khmer-geriljaen. Forgiftningen skjedde mens regjeringsstyrkene var i gang med en militæroffensiv mot geriljaens baser i Pailin, nær grensen til Thailand. I mai 1997 ble det rapportert i kambodsjanske medier at Røde Khmer-geriljaen igjen hadde forgiftet drikkevannet i Anlung Veng-distriktet, som var et av baseområdene til geriljaen. Geriljaen brukte insektmidlet Endrin, som er forbudt i mange land. Flere områder ble betraktet som ubeboelige som resultat av forgiftningen.

Den 22 mars 1992 ble det under en inspeksjon av vanntankene ved en tyrkisk flybase utenfor **Istanbul** oppdaget store mengder cyanid i drikkevannet i tre av tankene. To tomme 25 kg kanner med tyskprodusert cyanid ble funnet i området. Cyanidinnholdet i drikkevannet var 50 mg per liter. Dette tilsvarer dødelig dose for et menneske ved inntak via mat/drikke. Angrepet ble trolig gjennomført av *Det kurdiske arbeiderpartiet PKK*.⁶⁹

I september 1999 fant indisk politi 3-5 kg cyanidsalt i byen Qazigund i indisk-kontrollert

⁶⁵ Tucker & Sands (1999) and ITERATE, september 1987.

⁶⁶ ITERATE, april 1982.

⁶⁷ Ifølge *WMD Terrorism Database* ble 10 russiske soldater og sivile drept av cyanid-forgiftet champagne og 10 andre skadde på nyttårsaften 1993/4. Den lokalproduserte drikken hadde blitt innkjøpt fra en kiosk i nærheten av et militært boligkvarter som huset personell tilhørende den russisk-ledede fredsbevarende styrken i Tadsjikistan.

⁶⁸ Dette avsnittet bygger på *WMD Terrorism Database*, Case 193, 682, 683, 701, 710, og relaterte cases.

⁶⁹ Case 274, *WMD Terrorism Database*.

Kashmir. Indiske myndigheter mente giften var tenkt brukt av pakistansk-støttede kashmirske opprørere mot drikkevannstankene til indiske soldater under de forestående valgene. I oktober 1998 hadde indiske styrker funnet planer om cyanidforgiftning av drikkevannet i provinsen hos en fallen kashmirsk opprører, og vaktholdet rundt vanntankene i leirene til indiske styrker ble skjerpet.⁷⁰

4.1.2 Fiendtlige etterretningstjenester

Denne studien har funnet bare ett eksempel på at etterretningstjenester og agenter for fiendtlige stater har stått bak forgiftningsforsøk mot drikkevann. I april 2003 etter utbruddet av Irak-krigen ble det kjent at jordanske myndigheter hadde pågrepet flere **irakiske etterretningsagenter** som skal ha planlagt å forgifte en vanntank som var en del av drikkevannsforsyningen til flere hundre amerikanske soldater som da var utstasjonert i en militærleir i Khaw, Jordan i grenseområdene mot Irak. Det er usikkert hvor langt irakerne var kommet i planleggingen av aksjonen. Ingen av amerikanerne ble syke eller skadet, ifølge amerikanske medier. Avsløringen var noe av bakgrunnen for utvisningen av tre irakiske diplomater fra Jordan i mars 2003. (På omtrent samme tid ble også fire irakere arrestert i Jordan etter å ha forsøkt å sette fyr på “executive lounge” i toppetasjen på Grand Hyatt Amman Hotel med en primitiv brannbombe. Hotellet huset mange amerikanske journalister og noe militært personell.)⁷¹

4.2 Planlagte anslag mot ambassader, utenlandske institusjoner og bedrifter

Mens anslag mot drikkevannsforsyningen til regjeringshæren under en borgerkrig i noen grad kan ses på som en del av geriljaens legitime militære strategi, har forgiftningsforsøk mot ambassader, utenlandske institusjoner og bedrifter, eller mot offentligheten generelt, et klarere preg av å være terrorisme. I den siste kategorien finner vi knapt nok sekulære terrorgrupper med nasjonale mål. I stedet domineres bildet av religiøse terrorgrupper og sekter, hvis mål enten er globale, apokalyptiske eller rasemessige.

4.2.1 Al-Qaida og allierte grupper

Den radikale islamistbevegelsen *al-Qaida* har hatt og har høyst sannsynlig fortsatt aktive støttespillere og allierte grupper i Europa. Det har vært rapporter i media om forskjellige planer om anslag mot amerikanske ambassader og militærleirer, samt NATO-baser i Europa. Noen av disse planene har vært rettet mot vann- og matforsyningen. Det mest konkrete eksemplet er fra **Roma**. Her ble det funnet ca 5 kg kaliumferrocyanid – gult blodlutsalt (“potassium ferrocyanide”) – hos en al-Qaida alliert nordafrikansk islamistgruppe (marokkanere, trolig medlemmer i den algirske GSPC-gruppa) i Italia, samt detaljerte skisser over vannledningene til den amerikanske ambassaden og spor av graving i en tunnel med vannførende ledninger til ambassaden. Funnene synest først å indikere at gruppa planla et forgiftningsforsøk.⁷² Italienske myndigheter droppet imidlertid anklagene om besittelse av kjemiske våpen fordi

⁷⁰ Case 618 og Case 666, *WMD Terrorism Database*.

⁷¹ Alan Feuer, “Iraqi Agents Held in Plot to Poison Water Supply,” *The New York Times* 2. april 2003, www.nytimes.com/2003/04/02/international/worldspecial/02JORD.html

⁷² Courtney C. Walsh “Italian police explore Al Qaeda links in cyanide plot,” *The Christian Science Monitor* 7. mars 2002, <http://www.csmonitor.com/2002/0307/p07s02-woeu.html>

kaliumferrocyanid ikke kunne betraktes som C-våpen.⁷³ I en artikkel om hendelsen kommenterer det anerkjente Center for Non-Proliferation Studies i Monterey at kaliumferrocyanid er usannsynlig som forgiftningsvåpen mot drikkevannskilder.⁷⁴ En annen kilde hevder at italienske etterforskere nå mener kjemikaliene som ble beslaglagt hos gruppa, ble brukt til dokumentforfalskning.⁷⁵

Al-Jemaah al-Islamiyah (JI), en sør-asiatisk islamistgruppe som ofte beskrives som al-Qaida-nettverkets asiatiske gren⁷⁶, har også planlagt angrep mot vannforsyning. Etter to runder med arrestasjoner av JI-medlemmer i desember 2001 og august 2002 kunne politiet i **Singapore** avsløre at man hadde avverget angrep mot en rekke vestlige mål. Ifølge den årlige rapporten til US State Department, hadde JI drevet rekognosering mot bl a den amerikanske ambassaden, flere amerikanske bedrifter, marinefartøy, undergrunnsstasjoner og barer som amerikanske soldater frekventerte, forsvarsdepartementet i Singapore, Changi-flyplassen, en flykontrollradar, petrokjemiske fasiliteter og ulike vestlige interesser i Singapore. Et av målene ble sagt å være vannledninger, trolig tilknyttet noen av disse målene.⁷⁷

4.3 Offentligheten, sivilbefolkningen - forgiftning

4.3.1 Al-Qaida og allierte grupper

Flere forfattere har hevdet at **al-Qaida og andre radikale islamistgrupper** har hatt planer om å forgifte drikkevannet i europeiske og amerikanske byer. Ron Purver nevner f eks at det ble lagt planer om et slikt plott under et møte mellom "islamske fundamentalister" i Tehran i 1993.⁷⁸ Den beryktede boken til Yousef Bodansky om bin Laden hevder at al-Qaida hadde spesifikke planer om forgiftning av drikkevannet i vestlige byer. Hvor etterrettelig denne informasjonen er vites ikke, men det er ingen tvil om at trusler om forgiftning av drikkevannet i europeiske byer har vært framsatt av radikale islamistgrupper ved flere anledninger. I januar 1987 ble en italiensk dagsavis i Roma oppringt av en person med utenlandsk aksent som truet med angrep mot ulike sivile mål, inkludert vann- og gassforsyningen i byen dersom ikke Bashir Khudr, en kurér for organisasjonen *Islamsk Hellig Krig*, ble sluppet fri. Khudr hadde blitt arrestert to dager tidligere.⁷⁹ Disse truslene ble imidlertid ikke iverksatt.

Trusler om forgiftning av vannforsyningen ble også fremsatt av Ramzi Yusuf alias 'Abd al-

⁷³ "Italy Extends Detention for Moroccans Suspected of Planning Attack on US Embassy (FBIS-title)," *AFP* 1801 GMT 14. januar 2003, via FBIS.

⁷⁴ "Because of its low toxicity in mammals and humans, potassium ferrocyanide is an unlikely choice to cause poisoning, especially in a water system." Sitert i Eric Croddy, Matthew Osborne & Kimberly McCloud, "Chemical Terrorist Plot in Rome?," *Research Story this Week*, 11. mars 2002, *Center for Non-Proliferation Studies* <http://cns.miis.edu/pubs/week/020311.htm>

⁷⁵ Samtale meg John Parachini, Rand Corporation analytiker, september 2003.

⁷⁶ Flere av de arresterte JI-medlemmene i Singapore hadde deltatt i opplæringskursene ved al-Qaidas treningsleirer i Afghanistan.

⁷⁷ US State Department, *Patterns of Global Terrorism 2002*, Asian Overview, s. 11.

⁷⁸ Ron Purver, "Chemical and Biological Terrorism: The Threat According to the Open Literature," *The Canadian Security Intelligence Service* June 1995, www.csis-scrc.gc.ca/eng/miscdocs/tabintr_e.html

⁷⁹ ITERATE, januar 1987.

Basit Karim som var hjernen bak det første bombeangrepet på World Trade Center i 1993. Yusuf er nevøen til en av al-Qaidas mest sentrale operative ledere Khalid Shaykh Muhammad, som ble arrestert i mars 2003. Da Ramzi Yusufs medsammensvorne ble arrestert i Manila i desember 1994, fant filippinsk politi PC-disketter med utkast til et trusselbrev der det blant annet stod at Ramzi Yusufs organisasjon hadde “the ability to make and use chemicals and poisonous gas ... for use against vital institutions and residential populations and the sources of drinking water and others”.⁸⁰ Disse truslene ville bli iverksatt dersom hans medarbeider Abd al-Hakim Murad ikke ble løslatt.

Den franske avisen *Le Monde* skrev i september 2001 at under etterforskningen mot det såkalte *Chalabi-nettverket* hadde fransk politi gjort beslag av dokumenter med formler på kjemiske stoffer for forgiftning av drikkevann.⁸¹ Chalabi-nettverket var tilknyttet den algirske islamistiske terrorgruppen GIA og stod bak en serie terroraksjoner i Frankrike på midten av 1990-tallet. (GIA og spesielt utbrytergruppen GSPC betraktes som al-Qaida-allierte grupper.) Nylig har man også funnet spor av ricin blant islamske ekstremister i London og Paris, men kun i svært små kvanta.⁸² Det er usikkert hvilke mål gruppen hadde tenkt å bruke giften mot.

På tross av disse indikasjonene på mulige al-Qaida-planer om angrep mot offentlig drikkevann, er det grunn til å anta at al-Qaida og dets allierte grupper vil foretrekke mer målrettede aksjoner mot amerikanske (eventuelt britiske og israelske) ambassader og militært personell, enn å ramme allmennheten generelt, selv om det siste ikke kan utelukkes helt. Videre synes store bilbomber, fortrinnsvis ført av selvmordsaksjonister, å være nettverkets mest foretrukne aksjonsform.

4.3.2 Andre islamistgrupper

Islamistgrupper uten tilknytning til al-Qaida har også blitt anklaget for forgiftningsforsøk. I juni 1999 hevdet israelske aviser at et pågrepet Hamas-medlem, Muhammad Abu Tir, i avhør hadde fortalt at *Hamas* planla å forgifte vannforsyningene i Israel, og at flere Hamas-aktivister hadde opparbeidet seg ferdigheter i produksjon og bruk av kjemiske våpen. Målsetningen til Hamas er som kjent å reversere “den sionistiske koloniseringen av Palestina” og frigjøre *hele* det historiske Palestina, ikke bare Vestbredden og Gaza, og etablere et islamsk styresett for palestinerne. Den amerikanske journalisten Steve Emerson hevdet at datafiler funnet på PC-en til pågrepne Islamsk Jihad-medlemmer viste at det fantes detaljerte planer om å forgifte drikkevann og matvarer i Israel. Det har imidlertid ikke fremkommet detaljopplysninger om disse plottene, og heller ingen opplysninger om funn av kjemikalier etc som kunne konkretiserte trusselen. Hamas talsmenn benektet at bevegelsen har hatt slike planer.⁸³ Hamas har derimot ikke veket tilbake for å påta seg ansvar for “martyroperasjoner” mot ordinære sivile mål som busser, markeds plasser, kjøpesentre etc. En studie av den kjente terrorforskeren Magnus

⁸⁰ ITERATE, oktober 1995 og 11. desember 1994 update.

⁸¹ Pascal Ceaux & Fabrice Lhomme, “Paris Court Testimony Indicates Islamic Networks Active Europe-wide,” *Le Monde* 29. september 2001.

⁸² Maryann Bird, “A Poisonous Plot,” *Time Europe* 20. januar 2003

<http://www.time.com/time/europe/magazine/article/0,13005,901030120-407295,00.html>

⁸³ Case 591 og 732, *WMD Terrorism Database*.

Randstorp om den påståtte Hamas-interessen for ikke-konvensjonelle våpen konkluderer med at bevisene for dette er “høyst tvilsomme” og i stor grad hviler på framtvungne tilståelser.⁸⁴

4.3.3 Høyreekstremer og pseudo-religiøse grupper

Det finnes flere eksempler på at høyreekstremer grupper har forsøkt å gjennomføre forgiftningsaksjoner mot drikkevann. Ifølge vitneutsagn fra et tidligere *Ku Klux Klan* (KKK)-medlem planla KKK å forgifte drikkevannet i flere amerikanske byer på 1960-tallet.⁸⁵ Denne studien kjenner ikke til detaljene omkring planene, men idéen om et slikt anslag har tydeligvis vært levende innen kretser i det ytterste ekstreme høyre i USA. To hendelser i 1985 og 1998 tyder på at senere ekstremistgrupper har forfulgt tanken.

Det mest kjente eksemplet er fra april 1985, Ozark Mountains, **Arkansas, USA** der FBI konfiskerte over 140 liter kaliumcyanid etter en tre dagers beleiring av leiren til den religiøse høyreekstremistiske gruppen *The Covenant, the Sword, and the Arm of the Lord* (CSAL). CSALs leder James Ellison og hans nestkommanderende Kerry Noble skal ha hatt spesifikke planer om å anvende kjemikaliene til å forgifte vannforsyningen i Washington D.C, ifølge vitneutsagn. Under raidet beslagla politiet også nynazistisk litteratur, større mengder skytevåpen, ammunisjon, granater, panserbekjempende våpen, sprengstoff og en pansret bil under konstruksjon. CSALs ideologi stammet i stor grad fra den såkalte Christian Identity-bevegelsen som betraktet hvite amerikanere som Guds utvalgte folk og baserte seg på en blanding av fundamentalistisk kristendom, nynazistisk rasisme, anti-føderalisme og endetidstenkning. Denne typen grupper kalles også ofte “white supremacists”. Forestillingen om en kommende “rensende” rasekrig er sentral. Ledende medlemmer i CSAL var også medlemmer i Ku Klux Klan og The Order, en annen Christian Identity-milits. CSAL betraktet seg selv som en kirke og drev en skole de kalte ”Endtime Overcomer Survival Training School” der medlemmene ble opplært i bykrig og overlevelse i villmark.⁸⁶

Et senere forgiftningsplott ble kjent i 1998. Under en rettssak mot en tilsvarende amerikansk høyreekstremistisk gruppe som CSAL, den såkalte *The New Order*, fremkom det opplysninger om at denne gruppen planla å bruke en tank med ca 230 liter cyanidløsning til å forgifte drikkevannet i flere amerikanske byer, inkludert Jackson (Mississippi), Los Angeles, Mobile og Montgomery (begge i Alabama) og East St Louis (Illinois). Plottet skulle avlede oppmerksomheten fra andre aksjoner som gruppen planla (bl a bankran, uspesifiserte angrep på føderale bygninger, postkontorer etc.) Gruppen var i besittelse av betydelige mengder våpen.⁸⁷

Man finner tilsvarende eksempler også fra andre land. I **Canada** har det vært indikasjoner på terrorplott mot drikkevann. I 1993 ble det f eks beslaglagt 130 gram ricin hos en amerikansk høyreekstremist på grensen mellom Alaska og Canada.⁸⁸ I **Sør-Afrika** har man også erfaring

⁸⁴ Randstorp (2000).

⁸⁵ Case 457, *WMD Terrorism Database*.

⁸⁶ Case 348, *WMD Terrorism Database*.

⁸⁷ Case 555, *WMD Terrorism Database*.

⁸⁸ “Chemical, Biological, Radiological And Nuclear (CBRN) Terrorism,” *Perspectives Report # 2000/02* (a Canadian Security Intelligence Service publication), www.csis-scrc.gc.ca/eng/miscdocs/200002_e.html

med denne type trusler. I juni 1993 ble Philipus Kloppers og åtte andre medlemmer i den høyreekstreme *Afrikaner Weerstandsbeweging* (AWB), også kjent som Afrikaner Resistance Movement, arrestert i forbindelse med drapet på fire sørafrikanere ved en veisperring som AWB hadde satt opp utenfor Johannesburg. (AWB er en hvit nynazistisk høyreekstrem gruppering som hadde som mål å etablere en autonom stat for hvite afrikanere i Sør-Afrika og fremmet en rasekrig på tidlig 1990-tallet). Politiet fant tre flasker cyanid i bilen til Kloppers. Fem år senere innrømmet han at AWB hadde planlagt å bruke giften til å kontaminere drikkevannet til innbyggerne i Soweto. Vannforgiftningen inngikk i en større plan for å forhindre at "ANC skulle innføre kommunistisk styre i Sør-Afrika etter valgene". Ifølge Kloppers ønsket AWB "å ta over hele Sør-Afrika, skape kaos og fortvilelse og ved det skremme folk fra å delta i valgene".⁸⁹ Vitneutsagn fra flere AWB-medlemmer bekreftet at bevegelsen hadde skaffet seg cyanid med det formål å forgifte drikkevannet, ikke bare i Soweto, men også vannforsyningene til en militærleir i Kwa-Zulu-Natal-regionen som AWB ønsket å ta kontrollen over.⁹⁰

4.3.4 Jødiske ultranasjonalister og settlere

I 1945 la en jødisk gruppe med navnet *Hevnerne av Israels Blod* eller Dahm Y'Israel Nokeam (forkortet DIN) detaljerte planer om å **forgifte drikkevannet til München, Hamburg, Frankfurt og Nürnberg**. Motivasjonen for et slikt angrep var å hevne masse mordet på jødene under Den andre verdenskrig. Man ønsket i utgangspunktet å drepe hundretusener av tyskere. En mindre ambisiøs plan (Plan B) om å forgifte drikkevannet og/eller matforsyningene til SS- og Gestapo-personell i allierte krigsfangeleirer ble også utarbeidet. Gruppen ble godt hjulpet av soldater fra Den jødiske brigaden i den britiske hæren. Planene fikk også støtte fra uventet høyt hold. Chaim Weizman, en meget sentral skikkelse i Verdens sionistorganisasjon og senere Israels første president, skal ha velsignet plan B da den ble presentert for ham av DIN-lederen Abba Kovner da sistnevnte besøkte det jødiske samfunnet i Palestina. Weizman sørget for at gruppen ble utstyrt med 50 kg arsenikk for formålet. Den opprinnelige planen mislyktes da Kovner ble arrestert av britiske styrker, mistenkt for å være medlem av en jødisk terrorgruppe i Palestina. Kjemikaliene gikk tapt, men Hevnerne av Israels Blod lyktes i å gjennomføre en matforgiftningsaksjon mot en fangeleir for tyske SS-fanger i april 1946.⁹¹

En minoritet av den jødisk-israelske settlerbefolkningen på den okkuperte Vestbredden og Gaza er utvilsomt ultranasjonalistisk og høyreorientert i synet på palestinerne og har tidvis vært involvert i voldsaksjoner mot sivilbefolkningen. Kampen om jord og vann er helt sentral, og sabotasjeaksjoner mot vannforsyningene har forekommet på begge sider av konflikten. I juni 2000 rapporterte palestinske nyhetsmedier at **israelske settlere** fra Efrat-bosetningen på den okkuperte Vestbredden hadde sluppet kloakkvann på jordbruksarealene til palestinske bønder i landsbyen Khader, nær Bethlehem. Ifølge de palestinske landsbybeboerne var dette nærmest en årlig tradisjon for de israelske settlerne for å drive palestinerne bort fra jorda.⁹² (Over 60 % av Vestbredden er kommet på israelskkontrollerte hender etter at okkupasjonen begynte i 1967.)

⁸⁹ Begge sitatene fra Case 756, *WMD Terrorism Database*.

⁹⁰ Case 756, *WMD Terrorism Database*.

⁹¹ For flere detaljer om denne gruppen, se Lia et al 2002, s. 57-61.

⁹² Case 914, *WMD Terrorism Database*.

Etter utbruddet av al-Aqsa Intifadaen har forholdet mellom den palestinske sivilbefolkningen og militante jødiske bosettere blitt ytterligere forverret. I september 2001 ble det rapportert at militante jødiske bosettere var involvert i en lang rekke voldsaksjoner mot sivile palestinere, inkludert angrep med skytevåpen, vandalisering av eiendom og forgiftning av det lokale drikkevannet til palestinerne.⁹³

4.3.5 Religiøse sekter

Etter Aum Shin-rikyos giftgassangrep i Tokyo i 1995 har religiøse sekter ofte blitt forbundet med forsøk på ikke-konvensjonell terrorisme. Det finnes imidlertid få eksempler på at sekter har forsøkt seg på drikkevannsforgiftning. Et unntak er Rajneeshees (og eventuelt CSAL, se 4.3.3).

I 1984 skal gruppen ha forsøkt å forgifte den lokale drikkevannsforsyningen i småbyen The Dalles, Oregon, ved å slippe døde smågnagere og kloakkvann ut i drikkevannet. Rajneeshees prøvde trolig å blande en mikstur av døde gnagere og kloakkvann inn i drikkevannsanlegget til byen ved minst to anledninger. Årsaken til dette og et annet mer kjent angrep med salmonella-bakterier var at Rajneeshees ønsket å vinne det kommende kommunestyrevalget for å befeste sin kontroll over Wasco County der The Dalles var kommunesentrum. Forgiftningen var et forsøk på å gjøre så mange velgere som mulig syke, slik at Rajneeshees' 4000 medlemmer og deres sympatisører ville kunne avgjøre valget.⁹⁴

4.3.6 Øko-ekstremister

Militante dyrevernavtivistene og økoekstremister har i økende grad kommet i søkelyset for politi og sikkerhetstjenester i flere land som en sabotasjetrussel. Drikkevannsforsyningen er ikke opplagte sabotasjemål for denne type grupper. Denne studien har likevel funnet to eksempler. I den svenske byen Härnösand i Norrland truet **Djurenes Vänner** med å helle olje ut i det kommunale drikkevannet, en hendelse som SÄPO betegnet som en form for terrorisme.⁹⁵ I januar 1972 ble to studenter i Chicago arrestert for ulovlig besittelse av bakteriekulturer.⁹⁶ De to hadde rekruttert 6-7 medstudenter og hadde bl a klart å anskaffe et parti med tyfusbakterier. Gruppen hadde planer om å slippe dette ut i vannforsyningen i Chicago, St Louis, Missouri og andre større byer i Midtvesten i håp om at det ville medføre massedrap. De to ledende skikkelsene i denne gruppa, som kalte seg R.I.S.E., var motivert ut fra en blanding av **ekstrem økofilosofi og endetidstenkning**. Ifølge gruppens ideologiske leder var menneskerasen i ferd med å ødelegge seg selv og jordkloden. R.I.S.E.s mål var å fremskynde denne undergangen og erstatte jordens befolkning med en liten utvalgt gruppe som skulle leve i harmoni med naturen.⁹⁷

⁹³ Jack Kelly, "Vigilantes take up arms, vow to expel 'Muslime Filth'," *USA Today* 4. september 2001, via www.globalpolicy.org/security/issues/israel-palestine/2001/0904kelly.htm

⁹⁴ Case 1153 og 1156, *WMD Terrorism Database*. For en bredere omtale av Rajneeshees, se Lia et al (2002), s. 64-67.

⁹⁵ Samtale med Christina Nordensten, Livsmedelverket i Sverige, 9. mai 2003.

⁹⁶ Case 440, *WMD Terrorism Database*.

⁹⁷ For en bredere omtale av gruppen, se Lia et al (2002), s. 61-64.

4.3.7 Nasjonalistiske separatistgrupper

Man finner knapt nok eksempler på at de tradisjonelle europeiske terrorgruppene av separatistisk eller venstreradikal avskygning har vært involvert i forsøk på forgiftning av offentlige drikkevann. Denne studien har bare funnet ett eksempel på trusler om vannforgiftning framsatt av personer tilknyttet sekulære separatistgrupper i Europa. Den hendelsen fortjener likevel noe omtale pga ringvirkningene. Det finnes også ett eksempel på en gjennomført forgiftnings-/forurensingsaksjon av en sekulær separatistgruppe der miljøødeleggelsene var merkbare.

Den 10. og 11. juni 1999 ble trusler om forgiftning av drikkevannet i Storbritannia med ugressmiddel framsatt av en person som hevdet å ha tilknytning til skotske og nordirske separatister (Scottish National Liberation Army (SNLA), Continuity IRA og Irish National Liberation Army (INLA)).⁹⁸ Mannens trusselbrev krevde en umiddelbar evakuering av britiske styrker fra Nord-Irland. Det ble sendt bl a til den britiske statsministeren og direktøren for OFWAT, den britiske vannetaten. Brevet inneholdt detaljerte beskrivelser av en plan om å injisere store mengder ugressmiddel inn i en av Storbritannias 1 million brannhydranter. Den daværende britiske helseministeren og innenriksministeren (Home Secretary) erklærte straks et totalforbud mot medieomtale av saken av frykt for at trusselen ville spre panikk og oppmuntre til en bølge av etterligningsaksjoner. Dette forbudet ble opphevet kort tid senere, og gjerningsmannen ble arrestert i midten av juli 1999. Flere observatører mente at trusselen ble tatt alvorlig pga detaljnivået i trusselbrevet. Andre mente imidlertid at det kun dreidde seg om løse påstander, og toksikologer som uttalte seg om hendelsen, mente trusselen var “negligible”. Statsministerens kontor kom med en pressemelding der det het at: “Even if a threat was carried out, the risk to people including the very old and very young was negligible. The people most at risk were kidney dialysis patients who need a great amount of water.”⁹⁹ Tjenestemenn i det britiske vannverket forsikret publikum om at dersom drikkevannet skulle bli forurenset, hadde man stående beredskapsplaner som gjorde det mulig å forsyne hver enkelt borger med ca 10 liter vann daglig fra alternative drikkevannskilder dersom den regulære vannforsyningen skulle svikte.

I 1969 gjennomførte den venstreorienterte palestinske gruppen PFLP en sabotasjeaksjon mot oljerørledningen “Trans-Arabian Pipeline” i Jordan. Aksjonen forårsaket en 14 timers brann og mye materiell skade. Formålet med aksjonen var at oljelekkasjen skulle forurense vannforsyningen til jødiske nybyggerkolonier og fiskerivirksomhet. Det ble observert oljesøl i Jordan-elven og i den nordligste delen av Galilea-sjøen.¹⁰⁰ Disse aksjonene representerer imidlertid mer unntaket enn regelen. Den palestinske motstanden mot den israelske koloniseringen av Palestina har vært dominert av helt andre aksjonsformer enn vannsabotasje og miljøødeleggelse.

⁹⁸ Case 1159, *WMD Terrorism Database* og *ITERATE*, juli 1999.

⁹⁹ Sitert i Case 1159, *WMD Terrorism Database*.

¹⁰⁰ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: ukjent).

4.3.8 Andre

I april 1985 mottok borgermesteren i New York trusselbrev om plutoniumforgiftning av drikkevannet i byen. Avsenderen krevde umiddelbar påtaleunntatelse for Bernard H Goetz, kjent som “the subway vigilante”. Han ble verdenskjent etter at han skjøt ned og skadet fire afro-amerikanske ungdommer i 1984. De skal ha truet Goetz for penger på undergrunnen. Trusselen ble tatt meget alvorlig fordi det ble funnet spor av plutonium-triklorid i drikkevannet. Tester utført av US Department of Energy påviste et unormalt høyt nivå av plutonium-239. Mens det normale nivået var 0,1-0,6 femtocuries per liter, var nivået steget til 21 femtocuries per liter. Resultatet kan skyldes feil i testmetodene. FBI fant heller ikke noen konkrete beviser for bevisst kontaminering av drikkevannet i New York.¹⁰¹

4.3.9 Vinningsforbrytelser, utpressing

Det finnes noen eksempler på trusler om vannforgiftning som pengeutpressing.¹⁰² I august 1982 oppdaget tysk politi at vannforsyningsetaten i Hamburg hadde forsøkt å betale en større sum penger til en utpresser som truet med å forgifte drikkevannet i Blankenese-distriktet i byen. Utpresseren krevde 800 000 dollar, og vannetaten meldte ikke trusselen til politiet av frykt for at nyheten skulle komme ut og skape panikk i befolkningen.¹⁰³

5 FYSISK SABOTASJE AV PUMPESTASJONER, RØRLEDNINGER ETC

Terror- og sabotasjeaksjoner som involverer sprengning av rørledninger, pumpestasjoner og andre deler av vannforsyningsnettet, er også en mulig aksjonsform mot offentlig vannforsyning. Denne type anslag vil i mange tilfelle også medføre kontaminering av drikkevannet, ikke bare en midlertidig stans i vanntilførselen. Likevel er denne type aksjoner kvalitativt forskjellige, fordi de sjelden medfører direkte tap av menneskeliv; formålet er vanligvis ikke massedrap eller masseforgiftning. De fleste aktørene i denne kategorien aksjoner skiller seg derfor betydelig fra grupper som har vært involvert i planer om forgifningsaksjoner. Her finner vi oftere nasjonale sekulære separatistgrupper og geriljaorganisasjoner, og sjeldnere religiøse kulturer, høyreekstremister, og radikale islamister. Det er også verdt å merke seg at forgifningsaksjoner har forekommet meget sjelden, mens det finnes langt flere eksempler på sprengning av vannrørledninger og pumpestasjoner.

5.1.1 Nasjonale separatistgrupper og geriljaorganisasjoner

Det finnes flere eksempler på sabotasjeaksjoner mot vannforsyning i Europa. De fleste har blitt gjennomført av velkjente separatistorganisasjoner som har dominert i trusselbildet helt fram til de siste årene. En av disse er den nordirske separatistgruppen *Provisional Irish Republican Army* (PIRA) eller mer kjent som IRA. I februar 1974 skal IRA ha sent en rekognoseringsenhet

¹⁰¹ Case 350, *WMD Terrorism Database*.

¹⁰² Disse er ikke inkludert i våre tall siden en politisk (eventuelt politisk-religiøs) motivasjon må være tilstede for at handlingen skal kunne regnes som terrorisme.

¹⁰³ *ITERATE*, 4. august 1982.

til London for å planlegge angrep mot vannforsyningen i det nordlige London.¹⁰⁴ IRA gjennomførte en sabotasjeaksjon som skapte betydelige materielle skader på en pumpestasjon, men ingen døde eller ble såret. Den opprinnelige planen skal også ha inkludert forgiftning av et vannreservoar, men denne planen ble av ukjente grunner oppgitt.¹⁰⁵

I januar 2003 ble det funnet en stor brannbombe nær et vannforsyningsanlegg i Keady i **Nord-Irland**. Medlemmer av utbrytergruppen *Continuity Irish Prepublican Army* (CIRA) hadde varslet myndighetene om bomben på forhånd, og britiske bombeekspert lyktes i å uskadeliggjøre bomben som ellers kunne ha rammet vannforsyningen til nærmere 10 000 hjem.¹⁰⁶

I mai 1999 var det flere bombeeksplosjoner rettet mot en vannledning på øya Carallo nær Bonfacio på **Korsika**. En av disse førte til at vannforsyningen ble midlertidig kuttet, men ingen ble såret eller drept. Det var ingen som påtok seg ansvaret for aksjonen, men korsikanske separatister, organisert i grupper som Front for the National Liberation of Corsica (FNLC), har vært involvert i terror- og sabotasjeaksjoner rettet mot de franske myndighetene siden 1970-tallet.¹⁰⁷

De britiske militære basene på **Kypros** har også blitt utsatt for sabotasje mot vanntilførselen. I slutten av november 1977 eksploderte fire bomber ved britiske baser på øya. En av disse bombene rammet pumpesystemet for vannforsyningen ved flybasen Akrotiri, nær Limassol. (De andre tre bombene rammet transformatorer og radioantenner ved marinebasen Dhekelia nær Larnaca.) Ingen ble skadet i aksjonene.¹⁰⁸

I februar 2002 eksploderte en bombe på et anleggsområde nær byen Bujanovac i **Rest-Jugoslavia** og ødela en rørledning under oppføring for det lokale vannforsyningsnett. En person ble såret. Ingen påtok seg ansvaret, men albanske separatistgrupper ble anklaget for bombeaksjonen.¹⁰⁹ Fire år tidligere, i februar 1998, ble deler av den sentrale vannrørledningen til byen Kukes i **Albania** og 15 omkringliggende landsbyer sprengt av en kraftig bombe. Resultatet var at 35 000 innbyggere mistet vannforsyningen. Ingen påtok seg ansvaret for aksjonen.

I midten av januar 1998 angrep georgiske geriljastyrker et vanntårn som forsynte den abkhasiske byen Ocamcira med vann. En georgisk geriljasoldat ble drept i aksjonen. Gruppen plasserte også bomber under en bro og ved et kraftforsyningsanlegg, men disse ble oppdaget i tide og uskadeliggjort.¹¹⁰ Noen dager senere ble også et vannforsyningsanlegg i landsbyen

¹⁰⁴ Case 429, *WMD Terrorism Database*.

¹⁰⁵ Ved en husransaking av leiligheten til et PIRA medlem i februar 1975, ble det funnet et brev som instruerte vedkommende i å samle etterretningsinformasjon om mulighetene for å forgifte innsjøer og et reservoar. *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: ukjent), og *WMD Terrorism Database*, Case 418.

¹⁰⁶ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *MSNBC* 8. januar 2003).

¹⁰⁷ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *Inter Radio Network* 11. mai 1999).

¹⁰⁸ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: ukjent).

¹⁰⁹ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *Tirana Gazeta Shqiptare* 22. februar 1998 og *Tirana ATA* 23. februar 1998).

¹¹⁰ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *ITAR-TASS* 15. januar 1998).

Mokvi angrepet, noe som førte til at 12 landsbyer mistet vannforsyningen.¹¹¹ (Delrepublikken **Abkhasia** som juridisk sett er en del av **Georgia**, ble de facto selvstendig under russisk beskyttelse i 1993 etter en borgerkrig der georgiske styrker tapte. Konflikten er ikke bilagt, og georgiske militsgrupper har forsøkt å etablere seg inne i Abkhasia. Det har vært tidvise væpnede sammenstøt mellom partene. I mai 1998 eskalerte trefningene til en “seksdagerskrig” der abkhasiske styrker fordrev georgiske militsgrupper og 40 000 etniske georgiere flyktet.¹¹²)

Den mektige venstreradikale geriljaorganisasjonen Revolutionary Armed Forces of Colombia (FARC) skal ha stått bak flere sabotasjeaksjoner mot vannforsyningen i **Colombia**. For eksempel utførte organisasjonen et angrep i august 1998 mot en vannrørledning som forsyner oljeselskapet Ecopetrol Industrial Complex.¹¹³ FARC har angrepet oljerørledninger i landet en lang rekke ganger med krav til colombianske myndigheter og utenlandske oljeselskaper om at en del av oljeinntektene skal tilflyte geriljaorganisasjonen og deres støttespillere. Sabotasjeaksjonen mot vannforsyningen til Ecopetrol må ses i samme lys.

Angrep på **jødiske nybyggerkolonier** i De okkuperte områdene Vestbredden, Gaza, Golan og Øst-Jerusalem og mot jødiske bosetninger i Israel har også omfattet sabotasjeaksjoner mot vannforsyningen. For eksempel mistet elleve Negev-bosetninger vanntilførselen i midten av april 1998 etter at ukjente gjerningsmenn saboterte hovedrørledningen som forsynte ørkenbosetningene med vann.¹¹⁴ Et annet eksempel er forsøk på en sabotasjeaksjon under Den første intifadaen i april 1989. En bombe på 16 kg ble funnet ved en pumpestasjon nær Moshav Ramon. Bomben ville ha forårsaket oversvømmelse og skade på jordbruksmark dersom den hadde gått av.

Amerikanske bedrifter på **Puerto Rico** har vært utsatt for sabotasjeaksjoner mot vannforsyningen. I februar 1974 ble vannforsyningen til Union Carbide’s Caribe Oil Refining and Commonwealth Refining Co. utsatt for en bombeaksjon som førte til stans i vanntilførselen.¹¹⁵ Det har i flere tiår vært en aktiv og til tider voldelig puertoricansk separatistbevegelse.

Filippinske opprørere har flere ganger brukt sabotasjeaksjoner i sin krigføring mot sentralregjeringen. I slutten av oktober 1987 ble en serie aksjoner gjennomført mot blant annet Pepsi Cola-selskapet og andre kommersielle interesser i Barangay Tingaw på Filippinene. Ett av angrepene var en bombeaksjon som ødela en grunnvannspumpe som forsynte vann til selskapet Del Monte Pineapple Cannery i Barangay Bugo.¹¹⁶ Den kommunistiske opprørsgeriljaen **New People’s Army** ble mistenkt for å stå bak.

I mai 1988 ble en pumpestasjon i en av forstedene til Dakar, **Senegal**, rammet av en

¹¹¹ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *Tbilisi Radio* 17. januar 1998).

¹¹² *Abkhazia Journal* at documentaire.com, <http://www.documentaire.com/caucasus/Abkhazia.html>

¹¹³ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *RCN* 8. september 1998).

¹¹⁴ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: *Haaretz* 14. april 1998).

¹¹⁵ *RAND-MIPT Chronology* (Kilde: ukjent).

¹¹⁶ *ITERATE*, oktober 1987.

bombeeksplosjon som forårsaket at en av rørledningene som førte vann til hovedstaden, ble kuttet. En hittil ukjent gruppe, February 29 Resistance Movement, påtok seg ansvaret for denne og flere andre aksjoner og fremførte krav om at president Abdou Diouf skulle gå av, og at opposisjonsleder Abdoulaye Wade måtte frigis.¹¹⁷

Det finnes også eksempler på at vannforsyningen har vært rammet indirekte gjennom bombeaksjoner rettet mot andre mål. I en av trefningene mellom den peruanske venstreradikale opprørsgeriljaen **Lysende Sti** og regjeringsstyrker i juli 1993 ble en bilbombe detonert. Eksplosjonen som var ment å skulle ramme den amerikanske ambassaden i Peru, laget også et stort hull i veibanen og ødela en vannrørledning, noe som førte til oversvømmelse i området.¹¹⁸

Det er verdt å merke seg at flere av sabotasjeaksjonene mot vannforsyningen ikke retter seg mot *offentlig* vannforsyning, men mot vannforsyningen til spesifikke kommersielle eller militære interesser som terrorgruppene ønsker å ramme.

5.1.2 Internasjonale terrorgrupper

Det er få eksempler på at internasjonale terrorgrupper har stått bak sabotasjeaksjoner mot offentlig vannforsyning. Som eksemplene overfor viser, har denne aksjonsformen forekommet blant nasjonale separatistorganisasjoner, mens internasjonale grupper synes å glimre med sitt fravær. Grunnen til dette er sannsynligvis at sabotasjeaksjoner mot offentlig vannforsyning ikke “kommuniserer” et relevant budskap for aktørene. De mangler med andre ord tilknytningspunkter til gruppens kampsaker. I de tilfellene der man kan ramme et relevant mål (f.eks. vannforsyningen til en ambassade eller en kjent utenlandsk bedrift), vil gruppen trolig foretrekke en annen og mer spektakulær aksjonsform som gir mer publisitet og mer dramatikk enn et kutt i vanntilførselen. For nasjonale frigjøringsorganisasjoner, derimot, fyller vannsabotasje en viktig funksjon som en av mange nålestikksoperasjoner som skal trette ut sentralregjeringen (“okkupasjonsmakten”) og bryte ned dens vilje til å motstå separatistenes krav.

Det finnes imidlertid et par unntak. Det er for eksempel indikasjoner på at al-Qaida vurderte muligheten av å ramme vannforsyningen i USA gjennom terroraksjoner. Etter Talibanregimets fall skal amerikanske styrker i Afghanistan ha funnet blant annet diagram og planskisser over amerikanske vannforsyningsnett.¹¹⁹ Al-Qaida har trolig også vurdert forgifningsaksjoner (se 4.2.1). Et annet unntak er en kroatisk gruppe som planla sabotasjeaksjoner mot vannforsyningen i Sydney, Australia i 1980. Seks kroatiske immigranter ble dømt i februar 1992 i en av landets lengste rettssaker for besittelse av eksplosiver og sammensvergelse for å produsere bomber. Gruppen hadde planlagt en serie terroraksjoner for å undergrave forbindelsene mellom Australia og Titos Jugoslavia. Bombemålene inkluderte reisebyråer som arrangerte turer til Jugoslavia, et

¹¹⁷ *ITERATE*, mai 1988.

¹¹⁸ *ITERATE*, juli 1993.

¹¹⁹ “Terrorists targeted Space Needle,” *NBC, MSNBC and news services* 30. januar 2002, via http://www.bestalert.nl/english/html/counter_terrorism/terrorist_targets.htm

teater der en jugoslavisk-sponset kroatisk dansegruppe opptrådte, og jugoslaviske eiendommer i Sydney. I tillegg skulle de også bombe vannforsyningen i Sydney.¹²⁰

6 CYBERANGREP

Denne studien har ikke funnet eksempler på planlagte eller gjennomførte terror- og sabotasjeaksjoner mot dataanlegg som styrer vannforsyning. Forfatterne har heller ikke kommet over dokumentert informasjon om utførte informasjonsangrep av terrorgrupper rettet mot offentlig vannforsyning. De kronologiene og databasene som er brukt her, sier lite om “cyberterrorisme”, men en systematisk innhenting av informasjon om cyberangrep mot denne type mål er utenfor rekkevidden til denne studien. Det er grunn til å tro at vannforsyningen, på linje med andre typer kritisk infrastruktur, kan framstå som et attraktivt sabotasjemål for terrorgrupper. En indikasjon på dette er funnene som amerikanske styrker i Afghanistan gjorde i forlatte al-Qaida baser. Her skal amerikanerne bli ha kommet over diagram og planskisser over det amerikanske vannforsyningsnett på PC-ene til antatte al-Qaida medlemmer. Funnene indikerte at al-Qaida søkte informasjon om Supervisory Control And Data Acquisition (SCADA)-systemer relaterte til vann- og kloakkvesenet i USA.¹²¹

7 VÅPEN, VIRKEMIDDEL, AKSJONSFORM

Denne studien viser at terrorisme mot vannforsyning dreier seg både om å forgifte eller forurense drikkevann og å sabotere vannledninger, pumpestasjoner etc slik at vannforsyningen reduseres eller bortfaller. I den førstnevnte kategorien er vannforsyningen *leveringsmiddelet* for selve våpenet som kan være giftige kjemikalier, bakteriekulturer, radiologisk eller kjernefysisk avfall, kloakk, døde dyr eller andre substanser som har potensial til å forårsake sykdom og død. Den andre hovedtypen angrep er rettet mot *vannforsyningens infrastruktur*. Tanken bak slike angrep er enten å kutte eller hindre fiendens eller en befolknings tilgang på vann, eller å forårsake oversvømmelse og ødeleggelse.

En vellykket massedrapaksjon ved å tilføre drikkevann toksiner eller bakterier vil ha en totalt ødeleggende effekt på det samfunnet som rammes, og vil i tillegg spre frykt for gjentatte angrep mot andre mål. Av de 53 insidentene som er gjennomgått i denne studien, involverte 33 planlagte og/eller gjennomførte *forgiftsaksjoner* mot drikkevannsforsyning. Det farlige stoffet (våpenet) kan enten leveres via *lokale vannforsyninger* til for eksempel en ambassade, et boligkompleks, en militærleir, politistasjon, landsbybrønn eller lignende, *eller gjennom vannforsyningen til en region eller by*. Det er grunn til å anta at terrorgrupper har en viss mulighet til å ramme med merkbar virkning dersom den lokale vannforsyningen angripes. Å gjennomføre en forgiftningsaksjon via hovedvannreservoaret til en by, derimot, er langt

¹²⁰ Informasjon innhentet fra RAND-MIPT Chronology (Kilde: ukjent) og fra ITERATE, februar 1981.

¹²¹ “Terrorist Interest in Water Supply and SCADA Systems,” *Information Bulletin* 02-001, National Infrastructure Protection Center, 29. januar 2002, via www.mrws.org/Terror/Bulletin.html; og “Terrorists targeted Space Needle,” *NBC, MSNBC and news services* 30. januar 2002, http://www.bestalert.nl/english/html/counter_terrorism/terrorist_targets.htm

vanskeligere, dyrere og krever en helt annen ekspertise.

Gjennomgangen av kronologier over terrorhendelser viser at flere forskjellige typer terrorgrupper har hatt både vilje og evne (i form av tilgang på toksiner, bakteriekulturer, industrigifter, etc) til å forurense/forgifte vannforsyning. 13 av hendelsene involverer meget konkrete planer om forgiftningsaksjoner der det ble gjort funn av giftstoffer hos gruppen. Blant disse finner vi den høyreekstreme sørafrikanske gruppen AWB som planla å forgifte drikkevannet i Soweto, sekten Rajneeshees som forsøkte å forgifte drikkevannet i en amerikansk småby med en blanding av døde smånagere og kloakkvann, og den amerikanske høyreekstreme gruppen CSAL som planla å forurense drikkevannet til flere amerikanske storbyer med cyanid. Denne studien kjenner ikke til dokumenterte tilfeller av *gjennomførte* terror-/sabotasjeaksjoner mot større vannreservoarer.

Det finnes derimot flere eksempler på dødelige forgiftningsaksjoner mot lokale drikkevannskilder. Røde Khmer-geriljaen har f.eks. anvendt forgiftning av drikkevann som våpen mot militært personell og baser i kampen mot sentralregjeringen i Kambodsja på midten av 1990-tallet.¹²² Datamaterialet viser også at angrep, planlagte og gjennomførte, mot lokale vannforsyninger har forekommet hyppigere enn forsøk på anslag mot større vannreservoarer. Det synes klart at konsekvensene av terroranslag mot lokale drikkevannskilder er langt mer betydelige enn den mot større vannmagasiner. Av til sammen 36 dødsfall som følge av terroranslag mot vannforsyninger skyldes samtlige angrep mot lokale vannkilder. 28 personer har dødd av forgiftning. De resterende dødsfallene skyldes skader som følge av eksplosjoner, at bygningsstrukturer har rast sammen eller lignende. Antall skadde personer som følge av terroraksjoner mot vannforsyninger er 135, og de pådro seg skader hovedsakelig som følge av *forgiftning* av lokale vannkilder, med unntak av 5 hvis skader stammet fra angrep mot infrastruktur.¹²³

Når det gjelder hvilke typer stoff som terroristene tilfører eller forsøker å tilføre drikkevannet, viser datamaterialet hyppig forekomst av toksiner, gjerne kommersielt tilgjengelige industrigifter. Røde Khmer brukte insektmidler og pesticider samt andre uidentifiserte giftstoffer i sine aksjoner i Kambodsja på midten av 1990-tallet. Den jødiske DIN-gruppas planlagte angrep mot tyske byer tilbake i 1945 involverte arsenikk.¹²⁴ Den høyreekstremistiske gruppen CSALs planer om å forgifte drikkevannet til Washington D.C. involverte 30 fat med kaliumcyanid. En dødelig dose cyanidløsning ble også brukt i et antatt PKK-anslag mot vanntankene i en militær base tilhørende det tyrkiske flyvåpenet i 1992. En giftig cyanidløsning ble også tenkt brukt i AWBs plott mot vannforsyningen i Soweto og av kashmirske opprørere mot indiske mål sør i Kashmir, der indisk politi fant 3-3,5 kg cyanid i pulverform i en forlatt

¹²² Informasjon innhentet fra *WMD Terrorism Database*.

¹²³ Hvis man i tillegg regner med en insident der en gruppe (trolig tilknyttet en islamistisk opprørsgerilja) forgiftet filippinske soldater ved å tilby dem forgiftet vann under et sportsarrangement i 1987, kommer antall drepte opp i 53, og antall skadde opp i 287. Angrepet er ikke rettet mot "offentlig vannforsyning", men eksempelet viser hvor effektiv forgiftning av lokale vannkilder kan være.

¹²⁴ Informasjon innhenta fra *WMD Terrorism Database*.

leilighet i byen Qazigund. (Man kjenner ikke til hvilke cyanidforbindelser dette dreidde seg om.)¹²⁵

Studien har funnet svært få eksempler på tilføring av bakterier i drikkevann som aksjonsform. Det at det kun er dokumentert ett tilfelle av denne typen vannterrorisme, skyldes sannsynligvis at anskaffelse og håndtering av bakteriekulturer krever betydelig kompetanse.¹²⁶ Gifter som er billige og enkle å skaffe i store kvanta, og som nærmest går inn som en del av husholdningen (eller brukes i for eksempel gårdsdrift), slik som insektmidler, ugressmidler, gjødningsstoff osv, samt avfallsstoffer (kloakk) og døde dyr (og mennesker), forekommer naturlig nok hyppigere blant insidentene.

Det er identifisert 5 klare tilfeller av bruk eller forsøk på bruk av “fattigmannsgifter” som kommersielt tilgjengelige kjemikalier, avfall og dyrelig til angrep gjennom vannkilder. Det er i tillegg flere insidenter hvor giftstoffet ikke er kjent eller oppgitt, men hvor en kan gå ut ifra at “fattigmannsgifter” er benyttet fordi det er kjent at gruppa har benyttet slike virkemidler tidligere. Dette gjelder særlig Røde Khmers aksjoner i Kambodsja. Denne type stoffer er også benyttet i konflikten mellom palestinerne og jødiske settlere (av begge parter), og ble forsøkt benyttet av høyreekstreme pseudo-religiøse grupper i USA.

Når det gjelder angrep mot *vannforsyningsinfrastruktur*, finnes det i alt 20 planlagte eller gjennomførte anslag. Funn av treningsmanualer og tegninger i treningsleirer i Afghanistan indikerer at al-Qaida også har sett for seg angrep mot vannforsyningen til større befolkningscenter samt damanlegg¹²⁷. Khalid Shaykh Mohammad som sies å være al-Qaidas sjef for internasjonale operasjoner, har i avhør avslørt at nettverket har vurdert angrep mot vannreservoar i USA.¹²⁸ Al-Qaida ser ut til å ha vært interessert i både giftangrep og ødelegging av vannforsyningsinfrastruktur. Nettverket skal ha lagt planer for å angripe slike mål i Singapore samt i USA.¹²⁹ Al-Qaida har også vist interesse for *elektroniske angrep* mot styringssystemene for vannsystemer og damanlegg/demninger i USA.¹³⁰

Andre eksempler på angrep mot vannforsyningsinfrastruktur er planene til en kroatisk gruppe om å bombe Sidneys vann-nettverk i 1981, uidentifiserte trusler mot vannsystemer i Italia i 1987, The New People's Armys (NPAs) sin sprenging en brønnpumpe som pumpet vann til en fabrikk på Filippinene 1987, en bombeeksplosjon som kuttet et vannforsyningsrør til Senegals hovedstad Dakar i 1988, samt anslag mot flere vannfordelingssystemer eller reservoarer i Øst

¹²⁵ Informasjon innhenta frå *WMD Terrorism Database*.

¹²⁶ Det dreier seg om den amerikanske enkeltsakgruppen/sekten R.I.S.E. Gruppen produserte 30-40 kg med typhoid-bakteriekultur (salmonella) med den hensikt å infisere regionale drikkevannsreservoarer i den amerikanske midtvesten. Gruppens uttalte mål var å drepe alle mennesker i hele verden.

¹²⁷ Venzke & Ibrahim (2003).

¹²⁸ Eric Lichtblau, “Bin Laden Chose 9/11 Targets, Al Qaeda Leader Says,” *The New York Times* 20. mars 2003, <http://www.nytimes.com/2003/03/20/international/worldspecial2/20TERR.html?th>

¹²⁹ “Terrorists targeted Space Needle,” *NBC, MSNBC and news services* 30. januar 2002, via http://www.bestalert.nl/english/html/counter_terrorism/terrorist_targets.htm; og Oppenheimer (2003).

¹³⁰ “Terrorist Interest in Water Supply and SCADA Systems,” *Information Bulletin* 02-001, National Infrastructure Protection Center, 29. januar 2002, via www.mrws.org/Terror/Bulletin.html

Europa, Latin Amerika og Israel/Palestina av opprørs- og separatistgrupper.¹³¹ Disse aksjonene må fortrinnsvis sees på som sabotasjeaksjoner rettet mot materielle mål snarere enn personer. I noen få tilfeller har vannforsyningen blitt rammet selv om det ikke var primærmålet. Vi har registrert i alt 8 dødsfall som følge av angrep mot infrastruktur i datamaterialet for denne studien.

8 KONKLUSJON

Faren for alvorlige terroranslag i Noreg antas å være liten selv om trusselbildet har vært i endring de siste årene, blant annet på grunn at fremveksten av nye terrorgrupper med global rekkevidde og massedrapsaksjoner som preferert aksjonsform. En gjennomgang av datamateriale om terrorhendelser viser dessuten at terrorisme mot vannforsyning forekommer meget sjelden sammenlignet med terrorisme mot andre typer mål, som for eksempel transportsektoren.¹³² Vi har funnet kun 53 tilfeller av terror- og sabotasjeaksjoner mot vannforsyning, og disse representerer mindre enn 0,35% av verdens terrorhendelser de siste tiårene.¹³³ Effekten av slike aksjoner har til nå vært forholdsvis beskjedent sammenlignet med andre typer terrorisme, med 36 døde og 135 skadde i løpet av perioden 1980-2003 ifølge datamaterialet for denne studien.

Antallet gjennomførte (“vellykkede”) terroranslag mot vannforsyning er lite, og det begrenser seg i hovedsak til fysiske sabotasjeaksjoner utført med sprengstoff, mens gjennomførte forgifningsaksjoner har vært ekstremt sjeldne. Det er omtrent bare Røde Khmer-geriljaen (Kambodsja) som har brukt vannforgiftning som terrorvåpen med noe særlig hell. Det har vært avdekket mange planer om å forgifte drikkevannsforsyningen til store byer, men det er tvilsomt om gjerningsmennene bak disse planene ville hatt særlig sjanse til å gjennomføre idéene sine. Det som reduserer sannsynligheten for forgifningsanslag mot større drikkevannsreservoarer, er at terrorgrupper sjelden har tilgang til de mest potente virkemidlene (toksiner og biologiske våpen), samt at de vanligvis mangler kompetanse til å håndtere dem. De industrigiftene som terrorgrupper kan klare å anskaffe, er ikke giftige nok til å ha signifikant virkning i store vannbassenger.

Mens terroranslag mot hovedvannforsyningen er meget lite tenkelig, **er sabotasje- og/eller forgifningsaksjoner mot lokale drikkevannskilder og det lokale distribusjonsnett langt mer sannsynlig.** Datamaterialet i denne studien viser at det har vært flere eksempler på forgiftning eller forurensing av lokale vannforsyninger, bl a forgifningsaksjoner mot drikkevannskildene til militærleirer og politiavdelinger i Kambodsja og på Filippinene, og muligens en planlagt aksjon mot vannfordelingssystemet til den amerikanske ambassaden i Roma. Lokalt rettede aksjoner er derfor tenkelig mot andre typer mål, f eks mot boligkomplekser, samlingssteder som sportsarenaer, utenlandske representasjoner som ambassader og kultursentre, internasjonale organisasjoner, institusjoner, multinasjonale

¹³¹ Informasjon fra RAND & MITPs felles databaser.

¹³² For terrortrusselen mot transportrelaterte mål, se Lia (2003b).

¹³³ Se kapittel 3.2.

kontorbygg etc, kort sagt alle steder der vann fra springen benyttes som drikkevann eller i matlaging.

Sabotasjeaksjoner der rørledninger og pumpestasjoner blir sprengt eller ødelagt på andre måter, er en tredje type aksjonsform mot vannforsyningen. Denne studien finner mange eksempler på slike aksjoner. Forgiftningsaksjoner er imidlertid potensielt sett langt farligere enn fysiske sabotasjeaksjoner som vanligvis kun fører til kortvarige brudd i vannforsyningen, ikke skade på menneskeliv.

Det synes klart at de to mest sannsynlige terrortruslene mot drikkevannsforsyningen er:

- forgiftningsaksjoner som er rettet mot lokale drikkevannskilder eller det lokale distribusjonsnettet.
- fysiske sabotasjeaksjoner som reduserer eller kutter vanntilførselen på kritiske steder i vannforsyningsnettet.

Grupper med interesse for forgiftningsaksjoner mot vannforsyning er vanligvis motivert av politisk-religiøse ideologier, hovedsakelig religiøse sekter, kristenfundamentalistiske høyreekstremistiske grupper eller islamistiske grupper. Sekulære og venstreorienterte terror- og opprørsgrupper er underrepresenterte i datamaterialet til denne studien, med et viktig unntak for Røde Khmer-geriljaen. Andre typer fysiske sabotasjeaksjoner mot vannforsyning er imidlertid en aksjonsform som langt flere grupper kan tenkes å gjennomføre. Både nordirske, kypriotiske, korsikanske og albanske separatistgrupper har trolig gjennomført slike sabotasjeaksjoner.

Faren for terroranslag mot norsk drikkevannsforsyning antas å være meget liten. Noen få faktorer kan imidlertid bidra til å endre dette bildet. Flere terrorgrupper og religiøse sekter har vist interesse for vannforgiftning som massedrapsaksjon, og disse inkluderer også aktører med global rekkevidde. Sannsynligheten for slike aksjoner kan derfor ikke sies å være null blant annet fordi det finnes flere interessante mål på norsk jord for internasjonale terrorgrupper. I den grad man kan snakke om en reell terrortrussel mot mål i Norge fra radikale islamistgrupper, må man først og fremst forvente anslag mot mål som har tilknytningspunkter til gjerningsmennenes kampsaker. Dette kan være amerikanske, engelske, israelske/jødiske eller andre utenlandske offentlige representasjoner i Norge, eller det kan dreie seg om NATO-installasjoner, synagoger eller hoteller som huser tjenestemenn, politikere eller turister fra de nevnte landene.

På lengre sikt vil det være en viss sjanse for at teknologiske endringer forbundet med den økende avhengigheten av databaserte styringssystemer vil skape nye muligheter for storstilt datasabotasje mot vannforsyningen. Allerede i dag ser flere terrorgrupper for seg cyberspace som en ny arena for sin "væpnede kamp". Denne studien har imidlertid ikke funnet noen eksempler på vellykket datasabotasje mot vannforsyning.

Litteratur og kilder

Databaser:

Edward Mickolus, *Transnational terrorism* (ITERATE, elektronisk database 1980-2001)

Center for Non-Proliferation Studies, *WMD Terrorism Database*, 1990-2002.

RAND-MIPT Chronology of Terrorism, 1968-2003, <http://www.mipt.org>

US Department of State, http://www.state.gov/www/global/terrorism/annual_reports.html) for perioden 1995-99.

International Policy Institute for Counter-Terrorism (<http://www.ict.org.il>), søkbar database tilgjengelig på Internett for 1988-2001.

Litteratur:

BJØRGO Tore (2003): "Norske dammer – i hvilken grad er de sannsynlige terror- og sabotasjemål?" *NUPI spesialrapport* (Oslo: NUPI, Første utgave, desember 1997, Revidert utgave av April 2003).

BJØRGO Tore (1999): "Sabotasje og terrorisme som trussel mot infrastruktur i Norge – med eksemplet damanlegg og kraftforsyning." Foredrag på seminar for Sårbarhetsutvalget 9. november 1999.

BJØRGO Tore, HERADSTVEIT Daniel (1988): "Politisk vald og terrorisme i Norge," *NUPI Notat nr.5* (Oslo: NUPI).

CBACI et al (1999): "The 'New Terrorism': Does it Exist? How Real Are the Risks of Mass Casualty Attacks?", Panel 4: "Lone Operators and Mass Casualties," Conference Co-Sponsored by Chemical and Biological Arms Control Institute (CBACI) and The Center For Global Security Research, Lawrence Livermore National Laboratories, 29-30. april 1999, www.cbaci.org/Newterrorism.htm

CHITTARANJAN Kalpana (udatert): "Biological Weapons: An Insidious WMD," (New Dehli: Institute for Defense Studies and Analysis (IDSA)), <http://www.idsa-india.org/an-dec8-11.html>

HOFFMAN, Bruce (1993): "'Holy Terror': The Implications Of Terrorism Motivated By A Religious Imperative," *RAND Paper P-7834*, 1993, via www.nwcitizen.com/publicgood/reports/holywar3.htm#endn42

KJØK Åshild (2003): "Religious Terrorists: More Bloodthirsty Than Others?," *FFI/RAPPORT-2003/02947*.

KJØK Åshild, LIA Brynjar (2001): "Terrorism and Oil – An Explosive Mixture? A Survey of Terrorist and Rebel Attacks on Petroleum Infrastructure 1968-1999," *FFI/RAPPORT-2001/04031*, www.mil.no/multimedia/archive/00002/Kjok-R-2001-04031_2140a.pdf

LIA Brynjar (2003a): "Irak og terrortrusselen: Eit oversyn over terrorgrupper med tilknytning til det irakiske regimet," *FFI/RAPPORT-2003/00940*, www.mil.no/multimedia/archive/00018/Lia-R-2003-00940_18378a.pdf

LIA Brynjar (2003b): "Terror mot transport: En revurdering av terrortrusselen mot transportrelaterte mål i lys av 11. september," *FFI/RAPPORT-2003/00731* (unntatt offentlighet).

LIA Brynjar (2001): "Militære installasjonar som terrormål i fredstid? Ein gjennomgang av faktiske terroranslag mot militære installasjonar på 1990-talet," *FFI/RAPPORT-2001/03419*, www.mil.no/multimedia/archive/00002/Lia-R-2001-03419_2133a.pdf

LIA Brynjar (2000a): "Er sivil infrastruktur sannsynlege mål for terrorgrupper i fredstid?" *FFI/RAPPORT-2000/01703*, www.mil.no/multimedia/archive/00004/Lia-R-2000-01703_4935a.pdf

LIA Brynjar (2000b): "Mot farlegare formar for terrorisme? Trendar og utviklingstrekk ved moderne terrorisme," *Internasjonal politikk* 58 (3), s.357-383.

LIA Brynjar, KJØK Åshild (2001): "Islamist Insurgencies, Diasporic Support Networks, and Their Host States: The Case of the Algerian GIA in Europe 1993-2000," *FFI-RAPPORT 2001/0389*, www.mil.no/multimedia/archive/00002/Lia-R-2001-03789_2134a.pdf

LIA Brynjar, HEGGHAMMER Thomas, ANDRESEN Rolf-Inge Vogt, KJØK Åshild, BOKHARI Laila (2002): "Atommateriale, gass og mikrober som terrorvåpen? En undersøkelse av terrorgruppers interesse for og bruk av ikke-konvensjonelle våpen," *FFI/RAPPORT-2001/02930*, www.mil.no/multimedia/archive/00004/Lia-R-2001-02930_4569a.pdf

LUND Cathrine Pia (1993): *Norsk Anti-terrorpolitikk: Kartlegging, systematisering og analyse av norske tiltak mot terrorisme* (Oslo: Universitetet i Oslo, hovedoppgave i statsvitenskap).

OPPELT E Timothy (200?): "Terrorist Threats To Water Supplies: The Potential For Assistance From Ord-Cincinnati," *National Risk Management Research Laboratory*, www.deq.state.mt.us/pcd/csb/pws/epaemergencyassist.pdf

OPPENHEIMER A (2003): "Special Report - Terrorism threats to infrastructure security," *Jane's Terrorism & Security Monitor* 1. januar 2003.

PURVER Ron (1995): "Chemical and Biological Terrorism: The Threat According to the Open Literature," *The Canadian Security Intelligence Service* juni 1995, http://www.csis-scrc.gc.ca/eng/miscdocs/tabintr_e.html

RANDSTORP Magnus (2000): *Evaluating Allegations of Hamas Interest in Unconventional Weapons Materials* (Center for the Study of Terrorism and Political Violence, St Andrews University), <http://www.st-andrews.ac.uk/academic/intrel/research/cstpv/pdf/files/Why%20Hamas%20would%20not%20use.pdf>

RAPOPORT David (1984): "Fear and trembling: Terrorism in three religious traditions," *American Political Science Review* 78 (3), s. 658-677.

SEFLAND Per (2002): "Nye trusler i det 21. århundret," Foredrag i Oslo militære Samfund 14. januar 2002, www.pst.politiet.no/akt/oms140102.pdf

TUCKER Jonathan B. & Amy SANDS (1999): "An unlikely threat," *Bulletin of the Atomic Scientists* 55 (4) july/august 1999, s. 46-52, www.bullatomsci.org/issues/1999/ja99/ja99tucker.html

VENZKE Ben & IBRAHIM Aimee (2003): *The al-Qaeda Threat; An Analytical Guide to al-Qaeda's Tactics & Targets* (Alexandria: Tempest Publishing).

FORDELINGSLISTE

FFISYS
Dato: 22. oktober 2003

RAPPORTTYPE (KRYSS AV) ☒ RAPP ☐ NOTAT ☐ RR		RAPPORT NR. 2003/01919	REFERANSE FFISYS/828/161.1	RAPPORTENS DATO 22. oktober 2003
RAPPORTENS BESKYTTELSESGRAD UGRADERT		ANTALL TRYKTE UTSTEDT 59	ANTALL SIDER 45	
RAPPORTENS TITTEL TERROR MOT DRIKKEVANN - En oversikt over terrorgruppers' interesse for å ramme offentlig vannforsyning		FORFATTER(E) LIA Brynjar, NESSER Petter		
FORDELING GODKJENT AV FORSKNINGSSJEF Jan Erik Torp		FORDELING GODKJENT AV AVDELINGSSJEF: Ragnvald H Solstrand		

EKSTERN FORDELING
INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
		Elektronisk fordeling: Forsvarsdepartementet V/Svein Efjestad Svein.Efjestad@fd.dep.no V/Jonny Otterlei Jonny.Otterlei@fd.dep.no V/Harald Høiback harald.hoiback@fd.dep.no V/Paul Torvund Paul-Andreas.Torvund@fd.dep.no V/Bjørn Tore Solberg Bjorn.Tore.Solberg@fd.dep.no Utenriksdepartementet V/Robert Kvile rok@mfa.no Erik Giercksky erik.giercksky@mfa.no Sjur Larsen sjur.larsen@mfa.no Justisdepartementet V/Mette Stangerhaugen Mette.Stangerhaugen@jd.dep.no V/Jens F Nyhagen jensfn@online.no Landbruksdepartementet V/ V/Lisbeth Brynhildsen Lisbeth.Brynhildsen@ld.dep.no Helsedepartementet V/Nina Horg Thoresen nht@hd.dep.no	9 1 1 1 1 1 20		FFI-Bibl FFI-ledelse FFIE FFISYS FFIBM FFIN Forfattereksemplar(er) Restopplag til Biblioteket
					ELEKTRONISK FORDELING: Ragnvald H Solstrand (RHS) Jan Erik Torp (JET) Espen Skjelland (ESD) Laila Bokhari (LBO) Tor Bukkvoll (TBU) Janne M Hagen (JMH) Thomas Hegghammer (THH) Erlend Hoff (EHO) Håvard Fridheim (HFR) Iver Johansen (IJO) Anders Kjølberg (AKJ) Åshild Kjøk (AKK) Brynjar Lia (BLI) Petter Nesser (PNE) Tore Nyhamar (TNY) Ola Aabakken (OAA) Johan Aas (JAA) Truls H Tønnesen (THT) Steinar Høibråten (STH) Monica Endregard (MEN) FFI-veven

Benytt ny side om nødvendig.

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
		Elektronisk fordeling (forts.): Politiets Sikkerhetstjeneste V/Geir Espen Fossum (gef@pst.politiet.no) V/Jon Fitje (jf@pst.politiet.no) V/Tore Risberget (post@pst.politiet.no) V/Knut Alme (post@pst.politiet.no) V/Ingrid Dagestad (post@pst.politiet.no) Oslo Politidistrikt V/Marianne Sætre (Marianne.satre@oslo.politiet.no) V/Morten Løv Hansen (mlh@oslo.politiet.no) Politidirektoratet Politidirektoratet@pod.politiet.no V/Iver Frigaard (iver.frigaard@pod.politiet.no) V/Odd Berner Malme (odd.malme@pod.politiet.no) Paul Larsson (paul.larsson@pod.politiet.no) DSB V/Roger Steen (roger.steen@dsb.dep.no) V/Nils Ivar Larsen (nils-ivar.larsen@dsb.dep.no) V/Arthur Gjengestø (Arthur.Gjengesto@dsb.dep.no) V/Eliin Rødal (Eliin.Rodal@dsb.dep.no) NSM V/Bjørnar Davidsen (bdavisen@mil.no) Anders Bjonnes, NSM (abjonnes@mil.no) Aslaug Dæhlen (asdahlen@mil.no) Bendik Grønhaug (bgronhaug@mil.no) NORVAR (Norsk VA-verksforening) V/Toril Hofshagen (Toril.Hofshagen@norvar.no) Den Norske Atlanterhavskomiteé V/Chris Prebensen chris@dnak.org Mineryddekommandoen V/Liv Grete Bryne (libryne@mil.no)			

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
		Elektronisk fordeling (forts.): Norsk Utenrikspolitisk Institutt V/Tore Bjørge (tore.bjorgo@nupi.no) V/Morten Bremer Mærli (mmaerli@nupi.no) V/Espen Barth Eide (Espen.Barth-Eide@nupi.no) V/Sverre Lodgaard (Sverre.Lodgaard@nupi.no) V/Daniel Heradstveit (Daniel.heradstveit@nupi.no) V/Signe Astrup Arnesen (saa@nupi.no) PRIO V/Stein Tønnesson (stein@prio.no) Universitetet i Oslo V/Bjørn Olav Utvik (b.o.utvik@east.uio.no) Universitetet i Bergen V/Jan Oskar Engene (jan.engene@isp.uib.no) FAFO V/Jon Hanssen-Bauer (jon.hanssen-bauer@fao.no) Fridtjof Nansen Instituttet (post@fni.no) Kvinneres Frivillige Beredskap (kfb@kfb.no) IFS (info@ifs.mil.no) FHS (fhs@fss.mil.no) LKSK (info@lksk.mil.no) SKSK (sksk@mil.no) KS (postmottak.ks@mil.no) FOKIV(fssfokiv@mil.no) NVE Bjarne Larsen (bla@nve.no) Tor Langrud (tel@nve.no) Tor Thoresen (tth@nve.no) Norges Forskningsråd V/Bente Lie blie@forskningsradet.no OLF V/Anders Mjelde (am@olf.no) Katja Skjølberg (katja.skjolberg@hia.no)			

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
		Elektronisk fordeling (forts.): FOI V/Magnus Norell (Magnus.Norell@foi.se) V/Gunnar Jervas (Gunnar.Jervasl@foi.se) Magnus Ranstorp (mr8@st-andrews.ac.uk) Den britiske ambassade, Oslo (britemb@online.no) Den nederlandske ambassade, Oslo (nlgovoslo@online.no) Den svenske ambassade, Oslo (Ambassaden.oslo@foreign.ministry.se) Den danske ambassade, Oslo (danske@online.no) Den finske ambassade, Oslo (sanomatosl@formin.fi) Den japanske ambassade, Oslo (infosection@japan-embassy.no) Den amerikanske ambassade, Oslo V/Raymond Dalland (Dallands2@state.gov)			
2		NUPI, Pb 8159 Dep, 0033 Oslo V/Biblioteket			
1		PRIO, Fuglehauggt 11, 0260 Oslo V/Biblioteket			
1		IFS, Tollbugt. 10, 0152 OSLO V/Biblioteket			
1		FHS v /Biblioteket			
1		KS V/Biblioteket			
1		LKSK V/Biblioteket			
1		SKSK V/Biblioteket			
1		FOKIV V/Biblioteket			

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
		FSES, Pb 73 Haugerud, 0616 Oslo			
1		V/ Rolf-Inge Vogt Andrésen			
1		V/ Bent Ivan Myhre			
1		Institutt for Forsvarsopplysning Parkvn 27, 0350 OSLO			
1		Norges Forsvar Pb 5235 Majorstua, 0303 OSLO			
1		Rygge Baseforsvarsinspekt 1590 Rygge Hovedflystasjon			
1		Fredrik Bull Hansen Konglevn 17, 0875 OSLO			
1		Gunnar Aarseth JCN, J2, Pb 8080, 4068 Stavanger			
1		Den Norske Atlanterhavskomiteé Fridtjof Nansens Pl. 6, 0160 OSLO V/Biblioteket			
3		PST V/Biblioteket			
3		E-tjenesten			
1		HJK			
1		MJK			